

KRONIKA

SPRAWY SAMORZĄDOWE W CIAŁACH USTAWODAWCZYCH

Ustawy o ustroju samorządu

Sprawa uchwalenia ustaw samorządowych była w ubiegłej sesji bardzo żywotna. Wywoływała bowiem bardzo ożywioną dyskusję na Komisji Administracyjnej Sejmu, była powodem ostrych zatargów, przesilenia na stanowisku przewodniczącego Komisji Administracyjnej i znalazła żywy odgłos w prasie.

Wyjściem dla tych spraw były projekty poszczególnych stronnictw, nad którymi pracowała wyłoniona w poprzedniej sesji budżetowej specjalna Podkomisja Administracyjna. Krótkie te projekty rozrosły się w Podkomisji do poważnych rozmiarów. Do obrad na pełnej Komisji Administracyjnej nad projektami Podkomisji w poprzedniej sesji nie doszło z powodu wniesienia nowego projektu przez Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem i zatargu, jaki wynikł z tego powodu na Komisji.

Dopiero w ubiegłej sesji budżetowej w d. 15 stycznia 1930 r., podjęto przerwana pracę i ustalono, że w pierwszym rzędzie pod obrady Komisji Administracyjnej przyjdą projekty Podkomisji. Pracę nad ustawami uznano za pilną.

W tym kierunku szło również oświadczenie Ministra Spraw Wewnętrznych, p. Józewskiego z d. 21 stycznia 1930 r., które podkreślało, że „szybkie uchwalenie przez izby ustaw, usuwających niedomagania z życia samorządowego, jest rzeczą konieczną i nieodzowną”.

Na pierwszym planie Minister Józewski postawił sprawę uruchomienia samorządu powiatowego w Małopolsce. Za podstawę do dyskusji przyjął projekt, opracowany przez Podkomisję Administracyjną z zastrzeżeniami zmian w zakresie organizacji i nadzoru w myśl Dekretu Naczelnika Państwa z 4 lutego 1919 r. W dziedzinie ustawodawstwa gminnego w b. Kongresówce wypowiedział się za zniesieniem zgromadzeń gminnych,

z podniesieniem jednocześnie liczby radnych. W sprawie zmiany ordynacji wyborczej do rad miejskich w Małopolsce przyjął za podstawę projekt Podkomisji.

Tak zapoczątkowana debata nad ustawami samorządowymi rokowała pewne nadzieje doprowadzenia wreszcie do uchwalenia ustaw, usuwających niedomagania organizacyjne samorządów. Odesłano z powrotem do Podkomisji projekt zmian w organizacji gmin, albowiem poprzednio opracowany projekt nie zadawał niżej większości Komisji Administracyjnej (utrzymywał dotychczasowe zgromadzenia, a tylko zmieniał wymagane quorum). Najszybciej i najłatwiej została uchwalona ordynacja wyborcza dla gmin miejskich w Małopolsce, wzorowana z niewielkimi zmianami na Dekrecie Naczelnika Państwa z dn. 13 grudnia 1918 o wyborach do rad miejskich na terenie b. Kongresówki. Ze zmian najważniejszą było ustalenie 4-letniej kadencji urzędowania organów miejskich. Wniosek mniejszości szły w kierunku podniesienia wieku dla czynnego prawa wyborczego na 24, a biernego na 30 (wniosek p. Połakiewicza — B. B. W. R.); skreślenia z ustawy w biernym prawie wyborczym obowiązku władania językiem polskim w mowie i piśmie (p. Cellewicza, Klub Ukraiński); wprowadzenia ustawy w miastach i miasteczkach z dniem wygaśnięcia kadencji obecnie tam urzędujących rad miejskich (rządowa); dokonania przy wyborach w miastach ponad 20,000 ludności podziału na okręgi (p. Dzierżawskiego, Str. Nar.) i inne mniejszego znaczenia. W ustawie przewidziano, że statuty m. Krakowa i Lwowa „ulegną zmianie w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, na podstawie uchwały Rady Ministrów po wysłuchaniu opinii zainteresowanej reprezentacji miejskiej, a z braku tej opinii — na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych“.

W takiej formie ustawa przysłała na plenum Sejmu, odbyła się nad nią dyskusja; głosowanie jednak odłożone zostało do czasu wprowadzenia na plenum innych ustaw.

Bardziej zasadniczy spór wywołała ustawa o reprezentacji powiatowej i ordynacji wyborczej w Małopolsce. Podkomisja Administracyjna wyszła w tej sprawie poza wnioski stronnictw i, wzorując się na projekcie, opracowanym i przyjętym w drugim czytaniu przez Sejm poprzedni, opracowała całą ustawę. Najważniejsze zasady tego projektu, różniące się od Dekretu z 4 lutego 1919 r., były następujące:

Rada powiatowa wybiera ze swego grona prezesa i zastępcę; wybiera wydział powiatowy z 6 osób z członków rady powiatowej; rada powiatowa zatrzymuje w pewnym stopniu funkcje nadzoru nad gminami, w myśl dotychczas obowiązujących przepisów ustawowych. Wybory do rad powiatowych, według tego projektu, są pośrednie. Dla przeprowadzenia ich wojewoda dzieli powiat na okręgi wyborcze; gminy, które mają prawo wybrać co najmniej 3 członków rady powiatowej, stanowią oddzielne okręgi wyborcze; inne gminy łączone są w okręgi, wybierające od 5 do 8 radnych; wybierają radni gmin wiejskich i miejskich; podział mandatów następuje systemem proporcjonalnym d'Hondt'a. Nad zasadami temi rozwinęła się zasadnicza dyskusja. Odesłano ustawę z powrotem do Podkomisji, gdzie jednak do uzgodnienia nie doszło. W rezul-

tacie, po powtórnej debacie na pełnej Komisji Administracyjnej w głosowaniu odrzucono wybieranie specjalnego przewodniczącego rady powiatowej, wzorując się pod tym względem na Dekrecie Naczelnika Państwa z 4 lutego 1919 r., dopuszczono możliwość wybierania członków wydziału i z poza rady powiatowej, zniesiono funkcje nadzorcze rady powiatowej nad gminami.

W dziedzinie ordynacji wyborczej wyłoniły się 4 systemy:

a) Podkomisji: wybory przez rady gminne, a rozdział mandatów systemem d'Hondt'a, o czym już mówiliśmy wyżej;

b) Rządowy: wybierania w okręgach od jednego do kilku radnych i głosowania przy większej liczbie radnych systemem ograniczonego głosowania;

c) P. Dzierżawskiego: wybierania na terenach mieszanych przez stworzenie 2 kół narodowościowych;

d) P. Celewicza: wybierania przez powszechne głosowanie, na wzór głosowania do Sejmu.

Komisja Administracyjna odrzuciła wnioski: Rządowy, pp.: Dzierżawskiego i Celewicza, a przyjęła projekt Podkomisji.

Projekt ustawy o zmianie ustroju gmin wiejskich w b. Kongresówce został również znacznie rozbudowany na Podkomisji.

Projekt znosi zakres działania zgromadzenia gminnego we wszystkich sprawach, z wyjątkiem rozporządzania majątkiem gminnym.

Liczbę radnych przewiduje od 15 w gminach do 5 tysięcy mieszkańców, do 25 w gminach ponad 10 tys. mieszkańców. Wyborów dokonuje się na lat 4-y. Prawo wybierania w b. Kongresówce jak do Sejmu. Prawo wybieralności na radnego wymaga od kandydatów ukończenia 25 lat i umiejtności czytania i pisanie po polsku. Wybiera się w okręgach na zasadzie 4-ro przymiotnikowych wyborów. Projekt przewiduje możliwość wprowadzenia w drodze statutów miejscowych zarządów koleżeńnych w gminie, złożonych z wójta i ławników. Wyborów wójta i ławników dokonuje rada. Włącza obszary dworskie do gromad. Rozszerza prawo udziału w zebraniach gromadzkich na wszystkich, którzy mają prawo wybierania do rady gminnej. Regulowanie spraw pracowników gminnych w formie statutów należeć ma do rad gminnych. Wprowadza komisje dyscyplinarne dla pracowników, powołane przez radę gminną z tej grona (I instancja) i wydział powiatowy (II instancja).

Projekt Podkomisji w sprawie zmian ustroju gmin wiejskich w b. Kongresówce nie spotkał się z zasadniczym sprzeciwem na Komisji Administracyjnej i uchwalony został w drugim czytaniu.

Zasadniczą bardziej dyskusję wywołał projekt ustawy o ordynacji w gminach wiejskich w Małopolsce. Projekt wprowadza podwójny system wyborów: wybory pięcioprzymiotnikowe, jak do Sejmu, na terenach województw wschodnich Małopolski i wybory zwykłą większością głosów czteroprzymiotnikowe (powszechne, bezpośrednie, równe i tajne) dla Małopolski zachodniej. Mogą być na tym ostatnim terenie i wybory pięcioprzymiotnikowe, ale na żądanie pewnej części mieszkańców ($\frac{1}{4}$ w gminach do 1.500 mieszkańców, stopniowo aż do powyżej 8.000 mieszkańców,

gdzie wymagane jest $\frac{1}{10}$ uprawnionych do głosowania). Przy systemie czteroprzymiotnikowym głosuje się na nazwiska. Radnych ma być od 8 w gminach do 500 mieszkańców do 32 w gminach ponad 3.000 mieszkańców. Wybiera się na lat 4-y. Dokładnie zostały opracowane przepisy wyborcze, wzorowane na przepisach, przyjętych w ustawie, uchwałonej w drugim czytaniu przez Sejm poprzedni.

Do projektu tego zgłoszone zostały wnioski: p. Ciołkosza (P. P. S.), domagające się wprowadzenia we wszystkich gminach wyborów pięcioprzymiotnikowych i p. Dzierżawskiego (Str. Nar.), żądające wprowadzenia głosowania na zasadach pluralności, ewentualnie na zasadach systemu ograniczonego głosowania.

W głosowaniu w drugim czytaniu wnioski te zostały odrzucone.

Na tem wyczerpuje się praca Komisji Administracyjnej i Sejmu nad ustawami samorządowymi.

A. B.

Projekt ustawy o specjalnym podatku na budowę szkół powszechnych.

Posłowie: Rychlik, Koter i inni z klubu „Wyzwolenie“, wnieśli do Sejmu projekt ustawy o podatku na budowę szkół, którego istotne artykuły brzmią następująco:

Art. 1.

Gminy wiejskie mają prawo uchwalania na budowę szkół powszechnych specjalnego podatku, którego wymiar winien się oprzeć na zasadach podatku wyrównawczego.

Wysokość jego nie może przekroczyć zł. 4 z 1 ha.

Art. 2.

Gminy wiejskie mają prawo pociągania do świadczeń w naturze ludności obwodów szkolnych budujących się szkół powszechnych.

Art. 3.

Powiatowe Związki Komunalne i miasta mają prawo przeznaczyć na budowę szkół powszechnych podatek inwestycyjny, przewidziany w art. 21 ustawy z d. 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 747).

Wniosek ten rozpatrywała Komisja Skarbowa Sejmu w dn. 20/II b. r. Po zreferowaniu ustawy przez wnioskodawcę (P. Kotera), przedstawiciele Rządu oświadczyli, iż sprzeciwiają się uchwaleniu tej ustawy, gdyż wprowadza ona nowe obciążenia ludności, Rząd przygotowuje w tej sprawie specjalną ustawę. Dyskusji nie zakończono. Sprawę odłożono do następnego posiedzenia.

a. b.

W sprawie zniesienia ulg dla członków kas chorych w szpitalach publicznych.

Do łaski marszałkowskiej zgłoszony został wniosek posłów: Bogusławskiego i Rychlika („Wyzwolenie“), znoszący przywilej kas chorych w stosunku do szpitali publicznych, z mocy którego szpitale te zmuszone są leczyć członków kas chorych za połowę ceny.

Wniosek przedkłada Sejmowi projekt zmiany ustawy z dn. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby, w którym skreśla część III art. 43-go wymienionej ustawy. Artykuł ten ustala przywilej członków kas chorych w szpitalach.

Nad projektem tym odbyła się w d. 7 marca b. r. gorąca dyskusja na Komisji Ochrony Pracy, w rezultacie której przyjęto ustawę w drugim i trzecim czytaniu, ze zmianą, zaproponowaną przez przedstawiciela Rządu, ustalającą termin wprowadzenia ustawy na dzień 1 kwietnia 1931 r.

a. b.

Podatek wyrównawczy.

Projekt ustawy o samoistnym podatku wyrównawczym, wniesiony w Sejmie przez pp.: Bogusławskiego, Fijałkowskiego, Ledwocha i Łosia (patrz „Samorząd Terytorjalny“ kwartał 4), został uchwalony przez Komisję Skarbową w drugim i trzecim czytaniu w d. 6 marca b. r. z następującymi zmianami:

a) podatek nie obowiązuje w województwach południowych i zachodnich;

b) w województwach centralnych i wschodnich ustawa pozwala pobrać na koszt leczenia ubogich zamiast 75 groszy, tylko 50 gr.

Stosownie do tych poprawek, całość ustawy została odpowiednio przeredagowana.

Pomimo uchwalenia przez Komisję Skarbową, spadł projekt ustawy z porządku dziennego plenarnego posiedzenia Sejmu i dotychczas nie został uchwalony. Stwarza to bardzo wielkie trudności i zamieszanie dla gmin wiejskich województw centralnych i wschodnich.

a. b.

VII OGÓLNOPOLSKI ZJAZD PRZEDSTAWICIELI POWIATOWYCH ZWIĄZKÓW KOMUNALNYCH.

W dniach 23 i 24 lutego r. b. odbył się w Warszawie doroczny zjazd przedstawicieli powiatowych związków komunalnych z całej Rzeczypospolitej, zwołany przez Radę Zjazdów Samorządu Ziemiańskiego. Na zjazd przybyło 335 przedstawicieli powiatów, reprezentujących 203 powiatowych związków komunalnych, pozatem zaś w zjeździe wzięli liczny udział zaproszeni goście, a mianowicie przedstawiciele Rządu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, p. Henrykiem Józewskim na czele, oraz przedstawiciele współpracujących z samorządem powiatowym instytucji.

Po otwarciu zjazdu przez prezesa Związku, p. Józefa Beka, wygłosił przemówienie powitalne w imieniu Rządu Minister Spraw Wewnętrznych p. Henryk Józewski, w imieniu Związku Miast i stolicy Prezydent m. Warszawy, inż. Słomiński, w imieniu Związku Gmin Wilejskich prezes p. A. Lednicki, w imieniu Rady Naczelnej Związków Pracowników Samorządowych poseł Pacholczyk.

Następnie prezes Związku p. J. Bek złożył sprawozdanie z działalności Zarządu i Rady Zjazdów w 1929 r., poczem wygłosił referat dr. M. Z. Jaroszyński o zasadniczym typie gminy wiejskiej w Polsce¹⁾ i p. J. Bek o metodach i wzorach pracy w różnych dziedzinach działalności samorządu powiatowego w roku 1929. Dalsze obrady zjazdu toczyły się w sekcjach: ogólnej i gminnej, poczem w dniu 24 lutego popołudniu odbyło się drugie plenarne zebranie zjazdu i zamknięcie obrad zjazdu.

W sekcji ogólnej pod przewodnictwem p. J. Osmołowskiego toczyła się dyskusja nad sprawozdaniem z działalności Zarządu i Rady oraz nad referatem p. J. Beka. W dyskusji zabierali głos pp.: Chwaliński, Ciechanowski, Długosz, Drucki - Lubecki, Górski, Grabiński, Hermaszewski, Jagodziński, Jankałst, Marynowski, Podstrygacz, Śliwiński, Sokół, Tyrański, Wołski, Wołk, Wnuk, Żurkowski oraz prezes Bek i wiceprezes Gajewski. Wnioski, złożone przez poszczególnych mówców, a uchwalone w sekcji ogólnej, podajemy w sprawozdaniu z drugiego plenarnego zebrania, na którym zostały poddane pod głosowanie, jako wnioski sekcji.

W pierwszym dniu obrad równoległe z sekcją ogólną obradowała sekcja gminna pod przewodnictwem p. S. Czekanowskiego, rozpoczynając obrady dyskusją nad referatem dr. M. Z. Jaroszyńskiego o zasadniczym typie gminy wiejskiej w Polsce.

W dyskusji zabierali głos pp.: Alberti, Biernczyński, Bogatkowski, Bryndza - Nacki, Dobrek, Dollcher, Doręowski, Dunin, Erdman, Jankowski, Kasprzak, Konopacki, Maj, Podstrygacz, Stamirowski, Świątkowski, Wardziński, Zawadzki i Żbikowski. Po końcowym przemówieniu referenta dr. Jaroszyńskiego, sekcja przyjęła wnioski referenta celem przedstawienia ich do uchwalenia na plenum zjazdu. Następnego dnia przed południem poseł A. Bogusławski wygłosił w sekcji gminnej referat o szkolnictwie powszechnym (ustrój, budowa i finansowanie szkół powszechnych).

Nad wnioskami rozwinęła się bardzo ożywiona dyskusja; zabierali głos pp.: Bryndza - Nacki, Ciechomski, Czerniachowski, Dobrek, Falkowski, Gajewski, Górski, Hermaszewski, Jankowski, prezes Komisji Zjazdów Rad Szkolnych, Jankowski, Kulikowski, Lewandowski, Łopuski, Mazur, Pijewski, Podstrygacz, posłanka Praussowa, Śliwiński i Świerszcz. W wyniku dyskusji przyjęto szereg poprawek i uzupełnień do wniosków referenta jako wnioski sekcji, celem poddania ich pod głosowanie na plenum zjazdu.

Drugie plenarne zebranie zjazdu pod przewodnictwem p. W. Gajewskiego przystąpiło do głosowania nad wnioskami sekcji zgodnie z regula-

¹⁾ Referat ten znajduje się w dziale artykułów w niniejszym zeszycie „Samorządu“.

minem obrad. W głosowaniu przyjęto najpierw następujące wnioski sekcji ogólnej:

1. Jednogłośnie wniosek pp.: Stamirowskiego i Szymborskiego:

„Zjazd przyjmuje do wiadomości sprawozdanie z działalności Zarządu i Rady Zjazdów za okres: rachunkowe od 1 stycznia 1928 do 31 marca 1929, z działalności od 1 stycznia 1929 do 1 lutego 1930 r. i wyraża Radzie, Zarządowi, Dyrekcji i jej współpracownikom uznanie za pracę nad rozwojem i obroną spraw samorządu.“

2. Wniosek p. Długosza przy jednym głosie sprzeciwu w sprawie zmiany statutu:

„Zjazd przedstawicieli powiatowych związków komunalnych wzywa Radę Zjazdów do zaprojektowania zmiany statutu, a przede wszystkim zmiany artykułu 6.“

3. Jednogłośnie wniosek p. Hermaszewskiego w sprawie pomocy rewizyjnej dla pow. zw. kom.:

„Zjazd uważa, iż inicjatywa Biura Zjazdów powołania rewidentów do pomocy komisjom rewizyjnym jest bardzo cenna i powinna być w miarę możliwości rozwijana.“

4. Jednogłośnie wniosek pp.: Gajewskiego i Czekanowskiego w sprawie prowadzenia dotychczasowych agend i nieprzerywania rozpoczętych prac przez związki komunalne:

„Zjazd uznaje:

że związki samorządowe doszły przeważnie do maksymalnej granicy wykorzystania swoich finansowych uprawnień, że przeżywany kryzys nie pozwala na dalsze obciążanie ludności i wpłynie na zmniejszenie wysokości wpływów ze źródeł istniejących,

że przez to dalszy rozrost akcji samorządowych w sposób naturalny zostanie powstrzymany,

wzywa wszystkie powiaty i gminy, by, dążąc do utrzymania założonych planów i rozpoczętych prac, unikając wstrząsów, gwałtownych załamowań się i wycofywania z prac planowo podjętych, — wykorzystały obecny okres ogólnego kryzysu na udoskonalenie aparatu organizacyjnego, pogłębienie metod pracy i powiązanie między sobą prac, prowadzonych na różnych odcinkach. Równocześnie Zjazd zaleca wszystkim powiatowym związkom komunalnym, ażeby w bieżącym okresie:

a) powstrzymywały się od nowych przedsięwzięć, powodujących konieczność wydatków gotówkowych, a zwłaszcza od przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym;

b) wprowadziły we wszystkich działach swojej pracy jak najdalej posunięte oszczędności, zwłaszcza w dziedzinie wydatków, nie przynoszących bezpośrednich korzyści gospodarczych“.

5. Jednogłośnie wniosek p. Tyralskiego w sprawie subwencji na cele nie związane bezpośrednio z zadaniami samorządu:

„Zjazd, stwierdzając wyjątkowo ciężkie położenie finansowe powiatowych związków komunalnych, powodujące konieczność ograniczania gospodarki komunalnej na wielu ważnych polach, uważa, że w pierwszym

rzędzie ulec powinny daleko idącym restrykcjom subwencji, wypłacanej dotychczas przez związki komunalne na różne cele, nie związane bezpośrednio z zadaniami samorządu.

Równocześnie zjazd zwraca się do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych z prośbą o wywarcie wpływu na władze, wykonujące bezpośredni nadzór nad samorządem powiatowym, aby zanęcały zalecania subwencji na wspomniane wyżej cele i wywierania nacisku o wprowadzenie tych subwencji do budżetów powiatowych.

6. Jednogłośnie wniosek p. Wołka w sprawie nierównomiernego obciążenia płatników podatków:

„W związku z przeżywanym kryzysem finansowym rolników, Zjazd wzywa Radę Zjazdów i Prezydium do poczynienia wszelkich kroków u Rządu i Sejmu celem usunięcia tych wszystkich niesprawiedliwości, które z powodu złego sformułowania niektórych ustaw i rozporządzeń wpływają na nierównomierne obciążenie mieszkańców gmin wiejskich wobec mieszkańców miast, czy rolników wobec przemysłu i handlu.

Zjazd przypomina konieczność:

- 1) bardziej równomiernego rozdziału kwot z podatku od spójności życia pomiędzy miastami i powiatami;
- 2) skasowanie przywileju ludności miast niewydzielonych, która nie jest obciążona na rzecz ogólnych potrzeb powiatów, do których należy i z dobrodziejstw których korzysta;
- 3) równomierne pociągnięcie przemysłu i handlu na rzecz potrzeb drogowych.

7. Jednogłośnie wniosek p. Tyralskiego w sprawie akcji ratunkowej.

„Zjazd stwierdza, że wskutek kryzysu gospodarczego, zawiedzionych a uzasadnionych przyrzeczeniami nadziei otrzymywania kredytów długoterminowych oraz innych przyczyn, bardzo często niezawinionych przez miejscowe czynniki, znaczna liczba powiatowych związków komunalnych znalazła się w wyjątkowo trudnej sytuacji finansowej, wyrażającej się w niepokrytych dochodami deficytach w tegorocznych budżetach. Dlatego Zjazd zwraca się do Rządu z prośbą o natychmiastowe wszczęcie akcji ratunkowej, która w pierwszym rzędzie przejawić się powinna w utworzeniu funduszu, umożliwiającego skonwertowanie krótkoterminowych zobowiązań w formie pożyczek długoterminowych, płatnych w roku bieżącym.

8. Większością głosów wniosek p. Wnuka w sprawie podatku wyrównawczego:

„1. Zjazd przedstawicieli Sejmików Powiatowych Rzeczypospolitej Polskiej uważa za konieczne pozwolenie gminom wiejskim b. dzielnicy rosyjskiej na dalszy pobór podatku wyrównawczego, a to: a) w województwach wschodnich w dotychczasowej wysokości, b) w województwach centralnych w wysokości o tyle podwyższonej, aby tą drogą pokryć ubytek w budżetach gminnych z powodu skasowania podatku kuracyjnego tudzież wprowadzenie możliwości poboru podatku wyrównawczego w województwach południowych i zachodnich.

2. Zjazd, stwierdzając znaczne opóźnienie w ustawodawczym traktowaniu sprawy podatku wyrównawczego, które zagraża wejściem gmin

w dniu 1 kwietnia r. b. w stan ex lex, zwraca się do Rządu i Sejmu z apelem o przyspieszenie sprawy, tak, by ustawa weszła w życie z dniem 1 kwietnia r. b.

9. Jednogłośnie wniosek p. Gajewskiego w sprawie funduszków celowych na pożyczki ulgowe, udzielane przez P. Z. U. W. na akcję przeciwpożarową:

„Wobec stanowiska, zajętego przez P. U. K. i Dyрекcję P. Z. U. W. w sprawie funduszków celowych na pożyczki ulgowe dla ochotniczych straży pożarnych i związków samorządowych na akcję przeciwpożarową oraz dla pogorzelców na ogniotrwałą odbudowę, w konsekwencji którego fundusz ulgowy, powstały zgodnie z art. 44 i 46 ustawy z dnia 10.X. 1924 r. (Dz. U. Nr. 92 poz. 862) może być dla tych celów stracony, a inne fundusze mogą nie wzrastać w sposób dotychczasowy z wielką stratą dla naszej akcji przeciwpożarowej i stanu zabudowy, —

Zjazd wzywa Radę Zjazdów i Prezydium do wystąpienia w tej sprawie z memorjałem do Pana Ministra Skarbu i Spraw Wewnętrznych i Rolnictwa, oraz do obrony dotychczasowego stanu na Radzie Zakładu.

10. Jednogłośnie wniosek p. Wnuka z poprawką p. Beka w sprawie odroczenia zaległości podatkowych:

„Zjazd stwierdza, że zarządzenie Pana Ministra Skarbu z dnia 4 lutego b. r. o generalnem i automatycznem odroczeniu płatności podatku dochodowego i gruntowego, należnego od rolników, zagraża w stopniu poważnym równowadze gospodarczej gmin wiejskich i powiatowych związków komunalnych i w wielu wypadkach spowoduje niemożność wykonania koniecznych zadań lub wywiązania się z zaciągniętych zobowiązań.

Dlatego Zjazd zwraca się do Pana Ministra Skarbu z prośbą o dodatkowe zarządzenie, ażeby odroczenie zaległości dodatków komunalnych po podatku gruntowego było uzależnione od zgody zainteresowanych związków komunalnych, albo, gdyby takie zarządzenie było już niemożliwe, o stworzenie z sum obrotowych Skarbu Państwa funduszu pożyczkowego, z któregooby czerpać mogły te związki komunalne, które odroczenie zaległości podatków naraża na niepowetowaną stratę.

11. Jednogłośnie wniosek p. Straczyńskiego w sprawie upoważnienia gmin do bezpośredniego ściągania dodatku do państwowego podatku gruntowego, przypadającego na rzecz samorządu gminnego i powiatowego:

„Zjazd przedstawicieli samorządu ziemskiego zwraca się z prośbą o spowodowanie u miarodajnych czynników wydania w drodze przyspieszonej rozporządzenia w przedmiocie wyłączenia dodatku do państw. podatku gruntowego, przypadającego na rzecz samorządu gminnego i powiatowego oraz upoważnienia gmin do ściągania tegoż dodatku w drodze bezpośredniej i utrzymania tego systemu na stałe, jako najdogodniejszego dla samorządów.

Powyższe Zjazd motywuje tem, że urzędy skarbowe z wpłat dokonywanych przez płatników w pierwszym rzędzie pokrywają należności z tytułu podatku dochodowego i majątkowego, zaś podatek państwowy gruntowy pozostawiają stałe w zaległości, na czem cierpią wyłącznie samorządy.“

12. Większością głosów wniosek p. Grabińskiego w sprawie powoływania do życia związków międzykomunalnych dla utrzymywania ludowych szkół rolniczych:

„Zjazd zaleca samorządom powiatowym, by dla prowadzenia ludowych szkół rolniczych, należących do samorządów powiatowych, powoływały do życia związki międzykomunalne, obejmujące taką ilość powiatów, jaka zapewnić może pełne wykorzystanie powyższych zakładów naukowych; jeśliżby zaś istniały okoliczności, utrudniające takie załatwienie sprawy, ażeby przekazywały powyższe szkoły istniejącym bądź powstającym Izdom Rolniczym, a przez to zmniejszyły ciężary finansowe samorządu pow. na prowadzenie szkół.“

13. Jednogłośnie wniosek p. Wollena w sprawie instrukcji dla opiekunów społecznych:

„Wydziały powiatowe zechcą zaprowadzić na terenie swego powiatu instrukcję i poradnik dla opiekunów społecznych.“

Zgodnie z regulaminem obrad, przekazano Radzie Zjazdów celem rozpatrzenia wniosek p. Kosiora w sprawie uregulowania hypotek w b. Kongresówce na tak zwanych gruntach włościańskich, wniosek p. Marynowskiego w sprawie zmian na stanowiskach przewodniczących wydziałów powiatowych i wnioski wydziału powiatowego w Kowlu w sprawie większych odliczeń na rzecz funduszu pożyczkowo - zapomogowego, w sprawie zwiększenia maksymalnych stawek kosztów utrzymania w zakładach opiekuńczych, oraz w sprawie pokrywania przez Rząd kosztów utrzymania dzieci z repatriacji.

W głosowaniu upadł wniosek p. Górskiego w sprawie niepodwyższania budżetu Biura Zjazdów oraz wniosek p. Czernickiego w sprawie wybierania delegatów na zjazd ogólny na posiedzeniu sejmiku, a w nagłych wypadkach przez wydział powiatowy.

Następnie zjazd przyjął jednogłośnie następujące wnioski sekcji gminnej w sprawie zasadniczego typu gminy wiejskiej w Polsce:

„1. Zachodzi potrzeba stworzenia w Polsce gminy wiejskiej jednolitej pod względem zdolności gminy do wypełniania zadań w dziedzinie administracji samorządowej i państwowej.

2. Gmina powinna być tak wielka, aby była zdolna wypełnić istotne zadania samorządowe w sprawach, które nie są przedmiotem bezpośredniego zainteresowania całego powiatu oraz zadania administracji państwowej, polegającej na funkcjach wykonawczych i pomocniczych. W tym celu gmina między innemi powinna być zdolna utrzymać minimalny, ale stały i fachowy personel administracyjny.

3. Gmina, odpowiadająca warunkom powyższym, będzie z reguły gminą zbiorową, t. j. obejmująca większą liczbę miejscowości historycznych. Przy ustalaniu granic gminy należy bacznie, aby w jej obrębie istniało naturalne ognisko, skupiające wspólne zainteresowania miejscowości, objętych granicami gminy.

4. W województwach środkowych i wschodnich należy w obrębie gminy utrzymać gromadę wiejską, jako terytorjalną korporację prawa publicznego, ograniczoną w swych funkcjach głównie do dobrowolnego zakresu działania.

5. Przejście od gmin ściśle miejscowych do zbiorowych w województwach zachodnich i południowych odbyć się powinno stopniowo przez stworzenie nadbudowy nad gminą ściśle miejscową."

W końcu zjazd przystąpił do głosowania nad wnioskami sekcji gminnej w sprawie szkolnictwa powszechnego i uchwalił:

1. W organizacji szkolnictwa powszechnego, dla uniknięcia tarć, nieporozumień, opóźnień w działaniu, zbytecznego biurokratyzmu, należytego wyzyskania finansów, należy przeprowadzić:

- a) zniesienie oddzielnego samorządu szkolnego i przeniesienie dotychczasowych jego uprawnień na samorząd terytorjalny;
- b) stworzenie w ramach organizacji samorządu terytorjalnego specjalnych wydziałów szkolnych z obowiązkowym udziałem przedstawicieli władz szkolnych, z o b i e r a l n y m p r z e w o d n i c z ą c y m, któreby objęły dotychczasowy zakres działania samorządu szkolnego.

2. Najważniejszą przeszkodą w zrealizowaniu obowiązku powszechnego nauczania, jest brak odpowiednich lokali szkolnych i dla nauczycieli. Przeszkoda ta wzrosła jeszcze poważniej w latach następnych przez przypływ wielkiej ilości dzieci, urodzonych po wojnie. Dlatego Zjazd uznaje za jedną z najpilniejszych spraw w dziedzinie szkolnictwa powszechnego wyteżoną akcję samorządów w kierunku budownictwa szkolnego, stwierdzając, że jest ona niemożliwa bez wprowadzenia specjalnego podatku szkolnego.

Podstawową zasadą w dziedzinie budownictwa szkolnego winno być pomieszczenie jaknajwiększej ilości dzieci i to możliwie w jaknajkrótszym czasie w nowych, higienicznych salach szkolnych. Dlatego należy przy budowaniu dać pierwszeństwo salom szkolnym i stopniowemu realizowaniu budynków szkolnych, rozbudowując je w miarę możliwości w następnych latach. Należy również poddać rewizji normy rozmiarów szkół powszechnych, opracowanych przez Ministerstwo W. R. i O. P. w kierunku zmniejszenia ich i wypracowania planów oszczędnościowych. Realizując stopniowo budownictwo szkolne, winno się wykorzystać sale szkolne najwydatniej, wprowadzając, gdzie tylko jest możliwe, naukę dwurazową, oraz oddając je do użytkowania instytucjom społecznym na cele sportowe i kulturalne.

3. Akcja ta winna być oparta na wzajemnem współdziałaniu Państwa i samorządu, przyczem winna być określona ustawowo wysokość obowiązkowych subwencji ze strony Państwa.

4. Dotychczasowy obowiązek gmin w dziedzinie budownictwa szkolnego, należy zasadniczo utrzymać, gdyż umożliwia to wciągnięcie do akcji budowlanej bezpośrednio zainteresowanych i użytkownika świadczeń naturalnych ludności, do czego gminy winny otrzymać uprawnienie. Świadczenia naturalne powinny być wymagane od ludności obwodu szkolnego i winny być traktowane jako specjalne dopłaty tego obwodu.

5. Dla usprawnienia budownictwa szkolnego samorządy powiatowe winny otrzymać prawo, umożliwiające im skoncentrowanie w powiecie funduszy na ten cel przeznaczonych, zarówno gmin wiejskich, jak i miast niewydzielonych, oraz kierownictwo techniczne budowy. Wskazane jest

udzielanie zniżek na posiadane przez Państwo materiały budowlane oraz na przewóz wszelkich materiałów, potrzebnych przy budowie szkół.

6. Dla należytego sfinansowania akcji budowlanej szkolnictwa powszechnego, potrzebne jest:

a) stworzenie państwowego funduszu budowy szkół powszechnych z sum corocznie na ten cel wstawianych do budżetów państwowych, oraz ze zwrotów pożyczek, zaciągniętych przez samorządy na budowę szkół powszechnych,

b) uprawnienie gmin miejskich i wiejskich do poboru specjalnego podatku na budowę szkół powszechnych:

1. gminy miejskie podatku wymierzanego podobnie, jak podatek inwestycyjny i w podobnej wysokości,

2. gminy wiejskie podatku wymierzanego podobnie i w tej samej wysokości, jak podatek wyrównawczy.

Powiatowe związki komunalne mogą przeznaczyć na budowę szkół powszechnych podatek inwestycyjny w części lub całości. Przeznaczenie na ten cel podatku inwestycyjnego winno być uważane z reguły za uzasadnienie potrzeby tego podatku.

c) zapewnienie nisko oprocentowanego kredytu długoterminowego.

7. Państwowy fundusz budowy szkół powszechnych poza udziałem ustawowo określonym minimum zasiłku, winien mieć za zadanie przez odpowiednią politykę subwencyjną wpływać na kolejność budowy szkół oraz pobudzać samorząd do szybkiej akcji budowlanej.

Dla przeprowadzenia racjonalnej polityki subwencyjnej tworzy się przy Ministerstwie W. R. i O. P. specjalny zarząd państwowego funduszu budowy szkół powszechnych z udziałem przedstawicieli zainteresowanych organizacji samorządowych (Rady Zjazdów Samorządu Ziemiańskiego, Związku Miast Polskich i Związku Gmin Wiejskich). Również i fundusze powiatowych związków komunalnych służyć im winny do racjonalnej polityki subwencyjnej dla gmin. Dla wykonania tych zadań, powiatowe związki komunalne, jako gospodarze powiatów, winny skupić w swych rękach wszystkie fundusze subwencyjne państwowe i własne, celem odpowiedniego ich rozdzielania.

8. Płatnicy podatków: gruntowego, przemysłowego i od nieruchomości, wchodzący do obwodu szkolnego, mogą większością głosów reprezentujących dwie trzecie podatkowego zainteresowania, uchwalić utworzenie spółki, celem budowy szkoły. Obwód ten nie byłby już pocągany do świadczeń na rzecz budowy szkół w innych obwodach.

9. Zjazd uznaje za konieczne, aby budżet państwowy przewidywał dostateczne fundusze na cele, związane ze szkolnictwem powszechnem, które są ustawowym obowiązkiem Państwa, jak np. na pomoce szkolne. Niewykonanie przez Ministerstwo W. R. i O. P. swoich obowiązków, zmusza gminy i powiaty do łożenia na te cele, przez co uszczupla się fundusze związków samorządowych, przeznaczone na budownictwo, lub racjonalne urządzenie sal szkolnych.

10. Jako przejściowe i prowizoryczne środki, ulepszające stan lokali szkolnych, mogłyby być zastosowane:

a) ustawowe zwolnienie lokali, wydzierżawionych organom samorządu gminnego lub szkolnego dla szkół lub mieszkań nauczycielskich od podatku od nieruchomości i wszelkich innych podatków (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 czerwca 1924 r., Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 523).

b) udzielanie przez odnośne banki na specjalnie dogodnych warunkach pożyczek na budowę lub wykończenie lokali, zakontraktowanych na lokale szkolne lub mieszkania nauczycielskie.

Następujące wnioski mniejszości, w sprawie szkolnictwa powszechnego, przedstawione przez sekcję gminną na plenum, upadły:

1. wniosek p. Ciechomskiego w sprawie wprowadzenia jako weryfikatorów do wydziałów szkolnych nauczycieli i duchowieństwa;

2. wniosek p. Podstrygacza w sprawie popierania w pierwszym rzędzie budowy szkół czteroklasowych, któreby przy dwurazowym nauczaniu mogły uwzględnić program nauczania szkół siedmioklasowych;

3. wniosek p. Górskiego w sprawie przeniesienia na powiaty obowiązków budowy szkół.

Po wyczerpaniu porządku obrad, Prezes J. Bek zamknął krótkim przemówieniem dwudniowy zjazd przedstawicieli powiatowych związków komunalnych.

ZJAZD CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW WOJEWÓDZKICH, POCHODZĄCYCH Z WYBORU.

W związku ze zbliżającą się chwilą rozpatrywania przez wydziały wojewódzkie budżetów komunalnych na rok 1930—31, powstała w łonie centralnych organizacji samorządowych myśl urządzenia zjazdu członków wydziałów wojewódzkich, pochodzących z wyboru, celem omówienia spraw, związanych z temi czynnościami. Myśl ta została obecnie zrealizowana. Na skutek zaproszeń Komitetu Organizacyjnego Zjazdu, w skład którego weszło 4-ch członków wydziałów wojewódzkich, odbyło się w dniu 26 stycznia r. b. w lokalu Polskiego Banku Komunalnego zebranie członków wydziałów wojewódzkich. Na zebranie to przybyło 20-u członków tych wydziałów z 8 województw, a mianowicie z 5 województw centralnych oraz województwa wołyńskiego, nowogrodzkiego i pomorskiego. W zebraniu wzięli nadto udział: Prezes Zarządu Związku Sejmików — p. Józef Bek, vice-prezes — p. Wacław Gajewski, Prezes Zarządu Związku Miast i Prezydent m. st. Warszawy — inż. Zygmunt Słomiński, redaktor dr. Maurycy Jaroszyński, Prezes Polskiego Banku Komunalnego — Juliusz Zdanowski i Dyrektor biura Związku Miast Polskich — Marceł Porowski.

Prezydium zebrania stanowili pp.: Józef Bek, Bronisław Ziemięcki i Ciechomski.

Podstawę do narad stanowiły referaty: „Zadania Wydziałów Wojewódzkich” — dr. M. Jaroszyński, „Trudności budżetowe w r. 1930—31” — M. Porowski, „Wady formalne budżetów i zamknięć rachunkowych” — J. Zdanowski i „Związki międzykomunalne” — W. Gajewski.

Głównym przedmiotem rozpraw było: rozpatrywanie i zatwierdzanie budżetów związków samorządu. Członkowie Wydziałów z wyboru, przedstawiający czynnik niezależny, nie czują się dosyć przygotowani do oceny poszczególnych budżetów. Przy zaproszeniach na posiedzenia nie otrzymują materiałów, koniecznych do wyrobienia sobie sądu gruntownego i niezależnego o gospodarce tego lub innego związku sam. Dopiero, gdyby mogli zaznajomić się z wykonaniem budżetu za rok ubiegły (ew. 9 miesięcy tego okresu), gdyby mogli przedtem wejrzeć w gospodarkę powiatu, o ile ta zobrazowana jest i oceniona w sprawozdaniu lustracyjnym wojewódzkim lub organizacji wolnej związków, wreszcie po wysłuchaniu w dniu posiedzenia przedstawicieli powiatu co do planu pracy i całej gospodarki związku — dopiero w takich warunkach sąd ich mógłby się oprzeć na krytycznych podstawach i wypaść z korzyścią dla Związku.

W tej części rozpraw przyjęto z zadowoleniem do wiadomości, że Zarząd Związku Sejmików, przeprowadza już takie inspekcje na żądanie Wydziałów powiatowych, a Zarząd Związku Miast zamierza czynić to samo. Wyrażono życzenie, aby odpisy tych sprawozdań lustracyjnych mogły być dostarczane członkom Wydziałów Wojewódzkich. Wreszcie wypowiedziano życzenie, aby członkowie W. W. mogli otrzymywać odpisy protokółów dyskusji budżetowych w sejmikach powiatowych i radach miejskich; pożyteczne byłoby dowiedzieć się o motywach radnych głosujących przeciw tej czy innej pozycji budżetowej.

O ile idzie o budżety na rok 1930—31, wypowiedziano zapatrywanie, że budżety te, wobec niepewności zwyczajnych nawet wpływów z danin publicznych, nie powinny przekraczać tegorocznych; co się zaś tyczy inwestycji, to one winny przejść przez łożo Prokrusta, oględnie traktując jedynie konieczności konserwacji dróg i melioracji rolnych. Dalej, powinno się położyć kres zwyrodnieniu kredytu krótkoterminowego, przekształcanego dowolnie przez Związki na długoterminowy, ewentualnie dążyć do wymogu zatwierdzania przez władzę nadzorczą uchwał o zaciąganiu wekslowych pożyczek.

Związki międzykomunalne zakładać należy wówczas dopiero, kiedy one już „dojrzały” w przekonaniu o ich potrzebie.

W końcu powzięto następujące rezolucje:

1. Zebrani zwracają się do Biura Zjazdów Sam. Ziemskiego oraz Związku Miast z prośbą inicjowania konferencji członków Wydziałów Wojewódzkich co pewien czas, przynajmniej raz do roku.
2. Zebrani zwracają się z prośbą do redakcji „Samorządu Terytorjalnego” i „Samorządu” uwzględniania informacji, dotyczących działalności Rad Wojewódzkich i Wydziałów Wojewódzkich.

CZWARTY ZJAZD STATYSTYKÓW MIEJSKICH W ŁODZI.

W dn. 15 i 16 marca 1930 roku odbył się w Łodzi IV Zjazd Statystyków Miejskich. Na Zjazd przybyli: z Warszawy — wice-dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego Jan Strzelecki, naczelnik Wydziału

G. U. S. dr. Jan Piekalkiewicz, delegaci Ministerstwa Spraw Wewnętrznych — Stefan Brzeziński i Leonard Kowalewski, prof. dr. W. L. Biegeleisen ze Związku Miast Polskich, prof. Zygmunt Limanowski, Edward Strzelecki i Franciszek Piłt z Wydziału Statystycznego Magistratu m. stoł. Warszawy, Jan Derengowski i J. Czadankiewicz z Gł. U. St., i dr. Ignacy Gliksman z Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych, z innych miast — dyr. Zygmunt Zaleski (Poznań), Kazimierz Sarnecki (Kraków), dr. Norbert Michalewicz (Lwów), Michał Werka (Bydgoszcz), Adam Pigłowski (Lublin), Nepomucen Wielebski (Katowice), Zygmunt Rembowski (Sosnowiec), Dr. Bogusław Kon (Radom), Józef Piłtcki (Białystok), Leon Swoboda (Królewska Huta), Waldemar Broda (Bielsko Śląskie), Maurycy Farba (Płock), Bolesław Loga (Włocławek), Gustaw Zorski (Częstochowa), Henryk Buczyński (Tomaczów Mazowiecki), Piotr Gallus (Pabjanice), Brunon Przedmojski (Pabjanice). Ogółem na Zjeździe było reprezentowanych 18 miejskich biur, wzgl. referatów statystycznych.

Z pośród osób miejscowych w Zjeździe wzięli udział: prezydent m. Łodzi Bronisław Ziemiński, wice-prezydent Stanisław Rapalski, przedstawiciel p. Wojewody Łódzkiego dr. med. Stanisław Skalski, przewodniczący Wydziału Statystycznego ławnik Aleksander Joel, dyr. Zarządu Miejskiego, p. Mieczysław Kalinowski, członkowie delegacji Wydziału Statystycznego oraz szereg wyższych urzędników Zarządu m. Łodzi.

Otwarcie Zjazdu nastąpiło w sobotę, dnia 15 marca. Po zagajeniu przez przewodniczącego Komitetu Wykonawczego Zjazdów Statystyków Miejskich, prof. Z. Limanowskiego, wygłoszeniu przemówień powitalnych, odczytaniu depeš powitalnych i wysłaniu przez Zjazd depeš hołdowniczych do budowniczych statystyki polskiej: prof. Józefa Buzka i prof. Ludwika Krzywickiego — dokonano ukonstytuowania prezydium Zjazdu, przyczem na przewodniczącego powołany został naczelnik Wydziału Statystycznego Magistratu m. Łodzi Edward Rosset; nadto zaś do prezydium weszli: dyr. K. Sarnecki, dr. N. Michalewicz i N. Wielebski, jako zastępcy przewodniczącego oraz pp. M. Werka i A. Pigłowski, jako sekretarze.

Pierwszy referat na temat „Postulaty wielkich miast wobec powszechnego spisu ludności“ wygłosił naczelnik Wydziału Statystycznego Magistratu m. st. Warszawy prof. Z. Limanowski. Referent na wstępie omówił znaczenie spisu ludności dla życia gospodarczego, politycznego i społecznego, następnie zaś wskazał, że przy spisach ludności w miastach wyłania się szereg specjalnych zagadnień natury organizacyjnej i technicznej, od odpowiedniego zaś rozwiązania tych zagadnień zależy w znacznej mierze dokładność spisu i jego znaczenie dla miasta. W końcu referent omówił dezyderaty miast, dotyczące terminu spisu ludności, sposobu jego przeprowadzenia i opracowania rezultatów, wysuwając zarazem postulat, aby łącznie ze spisem ludności był przeprowadzony spis wszelkich budynków oraz spis mieszkaniowy.

Na posiedzeniu popołudniowym wygłosił referat dyr. Urzędu Statystycznego m. Poznania, Zygmunt Zaleski, na temat „Statystyka miesz-

kaniowa". Referent wskazał, że do zakresu prac miejskich biur statystycznych powinna być włączona statystyka mieszkaniowa wszelkich odcieni, przyczem normy podstawowe tej statystyki powinny być ujednoliconie, co umożliwi porównalność danych, zbieranych przez różne miasta. Referent omówił szczegółowe metody statystyki mieszkaniowej i wskazał, że punktem wyjścia dla tych badań powinien stać się spis nieruchomości i mieszkań, połączony z powszechnym spisem ludności.

Nad referatami prof. Z. Limanowskiego i dyr. Z. Zaleskiego rozwinęła się ożywiona dyskusja, w której zabrali głos pp.: K. Sarnecki, M. Hertz, J. Strzelecki, M. Helman, E. Rosset, E. Strzelecki, Z. Rembowski, Stefan Kazimierzczak, M. Werka, Z. Zaleski i Z. Limanowski.

W drugim dniu obrad w dalszym ciągu odbywała się dyskusja nad referatami, dotyczącymi organizacji zbliżającego się drugiego powszechnego spisu ludności.

Z kolei p. Z. Zaleski wygłosił referat p. t. „Statystyka ruchu napływowego ludności”. W dyskusji nad tym referatem zwrócono uwagę na ważne znaczenie, jakie posiada mająca wkrótce nastąpić reorganizacja systemu meldunkowego w Polsce. Wyrażono pogląd, że przekształcenie biur adresowych powinno być dokonane w porozumieniu z miejskimi biurami statystycznymi i powinno być dostosowane do potrzeb statystyki miejskiej. Postawiono tezę, że nowa organizacja biur adresowych powinna zapewnić kompletność meldunków i przewidywać periodyczną kontrolę w drodze rejestracji ludności w miastach. W dyskusji zabierali głos: E. Rosset, Fr. Piltz, Józef Zaleski, Z. Limanowski, M. Helman, Dr. Z. Michałkiewicz i E. Strzelecki.

Dr. Michałkiewicz ze Lwowa postawił wniosek w sprawie wyjednania u czynników rządowych przepisu, upoważniającego miasta do przeprowadzania lokalnych spisów ludności, niezależnie od jednodniowych powszechnych spisów ludności, odbywających się co 10 lat.

W dalszym ciągu wygłosił referat p. E. Strzelecki z Warszawy o statystyce wypadków ruchu ulicznego. Referent zwrócił uwagę, że rozwój automobilizmu wywołał znaczne przyśpieszenie tempa ruchu. W związku z tem występuje konieczność statystycznego badania: a) taboru pojazdów, b) intensywności ruchu ulicznego w różnych punktach miasta, c) nieszczęśliwych wypadków, wywołanych przez ruch uliczny.

Następnie przystąpiono do omówienia spraw organizacyjnych.

Prof. Z. Limanowski złożył sprawozdanie z prac Komitetu Wykonawczego Zjazdów Statystyków Miejskich.

Po dyskusji nad sprawozdaniem dokonano wyboru Komitetu Wykonawczego na okres nowej kadencji rocznej. Do Komitetu powołano: prof. Z. Limanowskiego, prof. dr. W. L. Biegelleisena, naczelnika E. Rosseta i dyr. Z. Zaleskiego. W sprawie miejsca V Zjazdu Statystyków Miejskich przyjęto dezyderat, aby — o ile warunki lokalne na to pozwolą — odbyć Zjazd w Katowicach.

Wreszcie odbyło się głosowanie tez i rezolucji, wynikających z wygłoszonych na Zjeździe referatów.

Przyjęto następujące wnioski:

„IV Zjazd Statystyków Miejskich wyraża opinie, że najpóźniej w ro-

ku 1931 powinien być przeprowadzony powszechny spis ludności. Zjazd stwierdza, że potrzebę spisu w sposób dobitny niejednokrotnie zaznaczały miasta oraz liczne instytucje gospodarcze i społeczne. Spis odpowiada przeto nie tylko potrzebom administracji Państwa, ale również istotnym potrzebom społeczeństwa“.

A. PRACE ORGANIZACYJNO-TECHNICZNE MIAST.

a) Miasta powinny w miarę potrzeby zainicjować z uwzględnieniem warunków lokalnych rewizję podziału administracyjnego miasta w tym kierunku, by dzielnice posiadały charakter pod względem ludnościowym, społecznym i gospodarczym możliwie jednolity.

b) Rejestracja wszelkich nieruchomości zabudowanych powinna się zakończyć w terminie 1 — 2 miesięcy przed spisem i być połączona z wprowadzeniem numeracji spisowej (o ile już nie jest wprowadzona).

c) Na podstawie rejestracji nieruchomości biura statystyczne opracują szczegółowy plan podziału miasta na obwody spisowe (teren jednego komisarza spisowego). Obwody te powinny się w całości mieścić w granicach dzielnic. Obwody spisowe powinny być utworzone w takiej wielkości, aby praca spisowa w każdym obwodzie była bezwarunkowo ukończona w dniu spisu.

B. DEZYDERATY MIAST W SPRAWIE SPISU.

a) Spis powinien się odbyć około 10 grudnia.

b) Instrukcje oraz arkusze spisowe powinny być dostarczone miastom zawczasu, tak aby miasta miały możliwość należytego przygotowania spisu.

c) Zjazd wyraża życzenie, aby w skład Głównej Komisji spisowej przy Głównym Urzędzie Statystycznym weszli przedstawiciele biur statystycznych większych miast polskich.

d) Łącznie ze spisem ludności powinny być przeprowadzone spisy wszelkich budynków oraz spis mieszkaniowy, natomiast Zjazd wypowiada się przeciwko łączeniu ze spisem ludności spisu przemysłowego i spisu rolnego.

e) Do arkusza spisowego powinno być dołączone pytanie o miejscu stałego zajęcia.

f) W rezultatach spisu powinny być miasta powyżej 50.000 mieszkańców wydzielone z większych terytoriów administracyjnych. W miastach powyżej 100.000 należy spis przeprowadzić i opracować według dzielnic.

g) Rezultaty spisu powinny zawierać dla wielkich miast również dane o ludności zamieszkałej oraz o ludności zatrudnionej.

STATYSTYKA MIESZKANIOWA (TEZY).

1. Statystycy miejscy uznają wielką doniosłość szeroko zakrojonej statystyki mieszkaniowej (terenowej, budynkowej, mieszkaniowej wszelkich odcieni) i uważają ją za przedmiot pracy miejskich urzędów staty-

stycznych jako najbardziej w tem interesowanych, statystyka centralna państwowa nie może bowiem wnikać tak dalece w szczegóły, jak to dla oceny rozwoju miast jest potrzebne.

2. Statystycy miejscy uznają potrzebę ujednolicenia norm podstawowych statystyki mieszkaniowej i programu minimalnego dla swej działalności publikacyjnej.

3. Statystycy miejscy dążyć będą do sporządzenia niezbędnych zestawień retrospektywnych, służących jako podstawa do oceny rozwoju stosunków mieszkaniowych i do bieżącej pracy w zakresie statystyki mieszkaniowej.

4. Miejskie urzędy statystyczne prowadzić będą w okresach rocznych wszystkie prace statystyczne wykonalne w ramach niniejszego programu, szczególnie zaś pełną statystykę ruchu budowlanego łącznie z ruchem mieszkaniowym.

5. Podstawę ścisłej statystyki nieruchomości i mieszkań powinien dać spis mieszkaniowy, który miasta wielkie przeprowadzić powinny przy pierwszej nadarzającej się sposobności, w każdym zaś razie przy powszechnym spisie ludności.

STATYSTYKA RUCHU NAPŁYWOWEGO LUDNOŚCI (TEZY).

1. Zjazd zaleca miejskim biurom statystycznym prowadzenie bieżącej statystyki napływowego ruchu ludności.

2. Przedmiotem statystyki napływowego ruchu ludności są przeprowadzki dokonane w zamiarze zmiany miejsca zamieszkania.

3. Statystykę napływowego ruchu ludności prowadzi się na podstawie meldunków, dzieląc ruch zewnętrzny od ruchu wewnętrznego miasta.

4. Statystyka napływowego ruchu zewnętrznego ludności powinna w minimalnym programie, który uznaje się zarazem za normalny, zestawiać następujące dane: ogólną ilość osób zmieniających miejsce zamieszkania, ich płeć, stan rodzinny (ilość rodzin), zawód, wyznanie migrantów, terytorja ruchem objęte i podział migracji według dzielnic miasta.

Statystyka napływowego ruchu ludności zestawia osobno przyrływ i odpływ i stwierdza różnicę, którą zużytkowuje dla wyliczenia t. zw. stanu ludności przypisanej. Stan ten kontroluje się sporadyczną rejestracją ludności.

5. Statystyka ruchu wewnętrznego uwzględniać winna ogólną ilość osób zmieniających mieszkanie, segregowaną według płci, zawodu, stanu rodzinnego i dzielnic miasta.

6. Najważniejsze daty statystyki napływowego ruchu ludności, ogłasza się normalnie co miesiąc lub co kwartał, conajmniej zaś publikuje się statystykę napływowego ruchu ludności co rok z podziałem danych generalnych według miesięcy.

7. Tranzyt ludności zaleca się uwzględniać poza statystyką napływowego ruchu ludności w drodze opracowania: statystyki ruchu przyjezdnych z podaniem ruchu międzypaństwowego, statystyki ruchu oso-

bowego w zakresie komunikacji, statystyki paszportowej, — gdzie to jest potrzebne — statystyki turystycznej.

8. W związku z przygotowywaną reorganizacją biur meldunkowych Zjazd wyraża opinię:

a) że karta meldunkowa powinna zawierać co najmniej następujące pozycje: imię, nazwisko, miejsce wyprowadzki i przyprowadzki z dokładnym adresem, datę przeprowadzki, datę i miejsce urodzenia, stan cywilny i rodzinny, płeć, wyznanie i przynależność państwową każdej osoby;

b) że nowa organizacja biur adresowych może nastąpić tylko na podstawie spisu ludności względnie rejestracji według stanu z pewnego określonego dnia;

c) że organizacja biur adresowych powinna być dokonana w porozumieniu z miejskimi biurami statystycznymi i winna być dostosowana do potrzeb statystyki miejskiej.

d) że nowa organizacja winna zapewnić kompletność meldunków i przewidywać okresową kontrolę w drodze rejestracji ludności w miastach.

STATYSTYKA RUCHU KOŁOWEGO (TEZY).

1. Rozwój automobilizmu wywołał znaczne przyspieszenie tempa ruchu na drogach i ulicach i przyczynił się do podniesienia znaczenia dróg zwykłych pośród innych dróg komunikacji. Szczególniej w miastach, gdzie przy wielkiem skupieniu ludności i znacznych nieraz odległościach szybka komunikacja automobilowa rozpowszechniła się ogromnie, powstał cały szereg zagadnień, których oświetlenie metodą statystyczną staje się palącą potrzebą.

2. W związku z powyższem pożądanem jest, aby miejskie biura i referaty statystyczne zbierały i opracowywały dane dotyczące:

A. Taboru pojazdów, należących do mieszkańców miasta.

B. Intensywności i charakteru ruchu ulicznego w różnych punktach miasta.

C. Nieszczęśliwych wypadków wywołanych przez ruch uliczny.

Pozatem przyjęto następujące wnioski:

1. „Zjazd zleca Komitetowi Wykonawczemu podjęcie prac, związanych z wydaniem następnego Rocznika Statystycznego Miast Polskich“ (wniosek E. Rosseta).

2. „Zjazd wyraża życzenie, aby Główny Urząd Statystyczny uwzględniał żądania miast w kierunku upoważnienia ich do przeprowadzenia lokalnych spisów ludności“ (wniosek d-ra N. Michalewicz).

3. „Zjazd IV Statystyków Miejskich stwierdza, że formularze statystyki **prywatnego** ruchu budowlanego, których wzór ustalił Główny Urząd Statystyczny, są niewystarczające dla potrzeb statystyki mieszkaniowej, gdyż nie zawierają rubryk, dotyczących liczby wybudowanych mieszkań i podziału ich podług wielkości. Zjazd wyraża życzenie, aby Główny Urząd Statystyczny odpowiednio rozszerzył wspomniane formularze.

Jednocześnie Zjazd stwierdza potrzebę prowadzenia statystyki **publicznego** ruchu budowlanego i zwraca się do Głównego Urzędu Statystycznego z wnioskiem o wprowadzenie odpowiednich formularzy i obowiązku ich wypełnienia w odstępach miesięcznych" (wniosek E. Rosseta).

4. „IV Zjazd Statystyków Miejskich uważa za konieczne ujednostawienie metod statystyki opieki społecznej. Z tego powodu zwraca się do Komitetu Wykonawczego o przygotowanie na następny Zjazd odpowiedniego referatu w tej sprawie" (wniosek J. Derengowskiego).

Wniosek członka Delegacji Wydziału Statystycznego m. Łodzi p. Helmana w sprawie uwzględnienia w karcie spisowej mieszkaniowej danych, dotyczących lokali handlowych, znajdujących się na parterze i na piętrach oraz danych o lokalach mieszkalnych, zajmowanych przez pracownie rzemieślnicze i handlowe, urzędy i szkoły — postanowiono przekazać Komitetowi Wykonawczemu dla wzięcia pod uwagę przy omawianiu treści arkusza spisu mieszkaniowego.

Referat p. Fr. Piltza na temat „Organizacja statystyki miejskiej" został w porozumieniu z autorem zdjęty z porządku dziennego IV Zjazdu Statystyków Miejskich i przełożony na następny Zjazd. Jednocześnie powołano specjalną komisję w składzie pp. prof. Z. Limanowskiego, nacz. E. Rosseta, E. Strzeleckiego, dyr. Z. Zaleskiego oraz referenta Fr. Piltza — celem rozpatrzenia wniosków, zaproponowanych przez referenta.

W wolnych wnioskach p. M. Hellman zgłosił dezyderat, aby przy przeprowadzeniu spisu nieruchomości uwzględnić sprawę palenisk, gdyż brak danych statystycznych z tej dziedziny uniemożliwia należyłą organizację wycieru kominów w miastach.

Po wyczerpaniu porządku dziennego p. naczelnik E. Rosset zamknął dwudniowe obrady, dziękując uczestnikom Zjazdu za żmudną, lecz owocną pracę, która stanowi ważny etap w rozwoju statystyki miejskiej w Polsce.

ZJAZD PRZEDSTAWICIELI SAMORZĄDU POW. WOJ. TARNOPOLSKIEGO.

W dniu 29 stycznia b. r. odbył się w Tarnopolu Zjazd przedstawicieli samorządu powiatowego, zorganizowany przez Zarząd Rady Zjazdów Samorządu Ziemińskiego.

Przewodniczył p. Zagórski, członek Wydziału Wojewódzkiego. Wojewoda tarnopolski, p. Moszyński, w serdecznych słowach jako gospodarz województwa i przewodniczący wydziału wojewódzkiego powitał przybyłych z Warszawy delegatów Rady Zjazdów i wszystkich uczestników zjazdu.

P. W. Gajewski złożył sprawozdanie z działalności Biura i Zarządu Rady Zjazdów Samorządu Ziemińskiego za rok ubiegły i bież., poruszając przy tej sposobności wszystkie aktualne sprawy samorządowe, co do których Zarząd względnie Prezydium Rady Zjazdów zajmowały stanowisko.

Na wkiosek przewodniczącego, powyższe sprawozdanie jednogłośnie przyjęto do wiadomości i wyrażono delegatom Zarządu Rady Zjazdów podziękowanie za wysoce pożyteczną dla samorządów działalność organizacji.

Z kolei p. W. Gajewski wygłosił referat w sprawie podatku wyrównawczego obowiązującego dotychczas tylko w gminach wiejskich b. zaboru rosyjskiego, wyjaśniawszy dotychczasowe zasady poboru tegoż podatku i uzasadnił konieczność przedłużenia mocy obowiązującej odnośnej ustawy w b. zaborze rosyjskim, wygasającej z dniem 1 kwietnia r. b. przyczem podkreślił, że podatek ten stanowi główne źródło dochodu gmin wiejskich w b. zaborze ros. (około 50% ogółu dochodów zwyczajnych) i umotywował potrzebę jego rozciągnięcia również na b. zabór austriacki i pruski brakiem niezbędnych źródeł dochodów, dla gmin które np. w b. zaborze austriackim utraciły prawo pobierania podatku od lokali (domowego). Referent zaznaczył przytem, że odnośny projekt ustawy o podatku wyrównawczym wniesiony został już do Sejmu przez posłów Bogusławskiego, Fijałkowskiego i tow. i przekazany Komisji Skarbowej.

W dyskusji, jaka rozwinęła się w tej sprawie — za wprowadzeniem projektowanej ustawy o podatku wyrównawczym w b. zaborze austriackim wypowiedzieli się: przewodniczący Wydziałów Powiatowych w Zborowie, Zbarażu, Złoczowie, Czortkowie i w Kamionce Strumiłowej, oraz przedstawiciel Kuratorjum Okręgu Szkolnego lwowskiego p. W. Opala ze względu na potrzeby szkół, przyczem ten ostatni zwrócił uwagę na fakt, że w wielu gminach budżety szkolne dotychczas nie zostały wykonane w 20% i że gdyby nie lekka zima tegoroczna, szkoły musiałyby ulec zamknięciu z braku opał. Natomiast przeciwko wprowadzeniu tego podatku wypowiedzieli się: przewodniczący Wydziału Powiatowego w Kopyczyńcach, motywując swoje stanowisko koniecznością uprzedniego wyjaśnienia, jaki typ gminy mamy mieć w Małopolsce, czy gminę jednomwioskową, czy też zbiorową, przewodniczący Wydziału Powiatowego w Zaleszczykach wypowiadając się przeciw podatkowi, wskazywał na możliwość lepszego niż dotychczas wykorzystania majątków gminnych, które w Małopolsce naogół są dość znaczne, a nie przynoszą należytych dochodów, które w zupełności mogłyby zastąpić dochody z podatku wyrównawczego; przedstawiciel Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego wypowiadał się również przeciw wprowadzeniu tego podatku ze względu na istniejące już przeciążenie podatkowe nawet drobnej własności (10—12 zł. z morga). Niektórzy przedstawiciele innych powiatów wypowiadali się przytem raczej za znówelizowaniem tak zwanej ustawy kościelnej konkurencyjnej z 1866 roku w kierunku dostosowania jej również do potrzeb szkół, a to ze względu na przyzwyczajenia tej ludności do tej ustawy i na okoliczność, że pobór składki dobrowolnej na potrzeby szkół na podstawie uchwał Rad gminnych jest zjawiskiem niemało powszechnem i stanowi dość poważne źródło dochodów gminnych dla budowy szkół. Przytem na zapytanie naczelnika wydziału samorządowego, ile w przybliżeniu wynoszą dobrowolne składki, roczne na terenie poszczególnych powiatów i jaką jest suma deficytów gminnych, oraz jaki dochód z majątku mają gminy poszczególnych powiatów, podano, że np. w powiecie skałackim

składki dobrowolne i to tylko w 2 — 3 gminach wyniosły około 100.000 zł. w jednym roku, deficyty budżetów gminnych wynoszą ogółem w tymże powiecie około 14.000 zł., w powiecie złoczowskim składki dobrowolne wyniosły około 80.000 zł. w jednym roku, deficyty budżetów gminnych również około 12.000 zł., w innych kilkunastu powiatach składki dobrowolne wynoszą przeciętnie 20 — 30 tys. zł. rocznie, deficyty budżetów gminnych 3.000—20.000 zł., natomiast dochody obecne z majątków gminnych wynoszą po kilka tysięcy złotych na powiat. Niektórzy przedstawiciele powiatów oraz przewodniczący Zjazdu p. Zagórski, wypowiedzieli się za odroczeniem wprowadzenia tego podatku przynajmniej o 1 rok, a częściowo także za zastrzeżeniem zatwierdzenia nawet dla władz II instancji, a to ze względu na panujący w rolnictwie kryzys, inni zalecali wprowadzenie podatku dopiero równocześnie z utworzeniem gmin zbiorowych.

Po wyczerpaniu dyskusji referent p. W. Gajewski, reasumując jej wyniki, stwierdził, że za potrzebą podatku wyrównawczego w Małopolsce, względnie w formie nowelizacji ustawy kościelnej konkurencyjnej z 1886 roku wypowiedziała się znaczna większość zebranych i że uzależnienia tej sprawy od wprowadzenia gmin zbiorowych nie uważa ze swej strony za wskazane, przeciwnie po wysłuchaniu opinii przedstawicieli powiatów jest tembardziej przekonany o potrzebie wprowadzenia podatku wyrównawczego w Małopolsce z nowym rokiem budżetowym, co nie przesądza obowiązku korzystania z tego uprawnienia, o ile siła płatnicza ludności w związku z panującym kryzysem rolnym na to nie pozwalałaby.

Następnie p. A. Bogusławski poinformował zebranych o aktualnym stanie prac sejmowej Komisji administracyjnej nad projektami ustrojowych ustaw samorządowych, ze szczególnem uwzględnieniem ustroju samorządu powiatowego i miejskiego w Małopolsce wraz z odnośną ordynacją wyborczą. Referat uzupełnił p. Gajewski. Szereg uczestników zjazdu zaznaczyło swoje poglądy na temat proponowanych ustaw.

W dalszym ciągu obrad p. W. Gajewski wygłosił referat na temat: „gmina jednostkowa czy zbiorowa“, informując zebranych o stanie aktualnym odnośnych prac w Komisji dla usprawnienia administracji przy Prezydium Rady Ministrów, przyczem przytoczył zasadnicze tezy tego zagadnienia, opracowane przez d-ra M. Jaroszyńskiego i przyjęte jednogłośnie przez Radę Zjazdów Samorządu Ziemskiego, podając przytem, że zostały one ogłoszone w Nr. 1 tygodnika „Samorząd“ z roku bieżącego. Przytem referent przytoczył, że podstawą dla kreślenia wielkości gminy nie może być ani jej obszar ani ilość ludności, ale przede wszystkim naturalny okręg, skupiający największą ilość wspólnych zainteresowań ludności (np. w Województwach centralnych określić takim będzie zapewne terytorjum o 3.000 — 4.000 ludności) i że przejście od gminy jednostkowej do zbiorowej winno, w jego przekonaniu, nastąpić stopniowo drogą ewolucji, nie zaś w drodze terminowego nakazu.

W dyskusji wypowiedziano się ogólnie za gminą zbiorową, przychylając się całkowicie do zasadniczych tez podanych przez referenta, niektórzy jednak przedstawiciele powiatów między in. Przewodniczący Wydziału Powiatowego w Borszczowie, podkreślali przytem konieczność wzięcia pod uwagę przy łączeniu gmin jednostkowych w Małopolsce

Wschodniej momentu narodowościowego, jako decydującego o przyszłym układzie sił w przedstawicielstwie gminy zbiorowej, wskazując przytem na wynikające stąd trudności organizacyjne. Wskazywano również na utrudnienia w organizacji gmin zbiorowych, które niewątpliwie wynikają na tle łączenia majątku poszczególnych gmin jednostkowych, podając przytem m. in., jako najlepszy sposób rozwiązania odnośnych trudności, przymusowe oddanie majątków gminnych na cele upełnomocnienia i odpowiedzialności lokate uzyskanych stąd funduszków.

W następnym punkcie porządku obrad poseł A. Bogustawski wygłosił referat w sprawie szkolnictwa powszechnego, podając (ze względu na spóźnioną porę) pokrótce daty statystyczne, obrazujące olbrzymi wzrost z roku na rok zapotrzebowania na lokale szkolne wskutek bardzo znacznego przyrostu dzieci w wieku szkolnym i przedstawił trudności stąd wynikające przy istniejących środkach finansowych gmin. Za jedyne wyjście z tej sytuacji obok wydatnej pomocy ze Skarbu Państwa referent uważa wprowadzenie specjalnego podatku na budowę szkół oraz przymusowych świadczeń ludności w maturze, które, jak wykazuje praktyka, mogą przyczynić się do obniżenia kosztów budowy o 40%. W końcu dodaje, że ze względu na konieczność należytego wpływu na gospodarkę szkolną byłoby wskazaniem funkcje dotychczasowych Rad szkolnych przekazać Komisjom szkolnym, wybranym przez Rady gminne.

Po zakończeniu referatu Przewodniczący za zgodą referenta ze względu na brak czasu dyskusji nad referatem nie otworzył.

ZJAZD DZIAŁACZY SAMORZĄDOWYCH BEZP. BLOKU WSPÓŁPRACY Z RZĄDEM W POZNANIU.

W dniu 9 lutego r. b. odbył się w Poznaniu zjazd działaczy samorządowych B. B. W. R., który powziął następujące uchwały:

- 1) Członkowie B. B. W. R., zasiadający w radach miejskich i sejmikach powiatowych woj. poznańskiego winni działać jednolicie według zasad ogólnych, na których opiera się stosunek Bloku do spraw samorządu.
- 2) W szczególności, mając na względzie konieczność uzdrowienia gospodarki samorządowej winni oni strzec uprawnień rad i sejmików, które zapewniają prawa powoływania organów wykonawczych władzy samorządowej, t. j. Magistratu i Wydziałów Powiatowych, oraz określanie i kontrolowanie ich działalności.
- 3) Środkiem mierzalnym, zapewniającym wykonanie tych uprawnień, jest ścisłe traktowanie prac, związanych z przygotowaniem i ustaleniem budżetu miejskiego i powiatowego, jako plan działalności organów wykonawczych, oraz ścisłe badanie zamknięć rachunkowych pod względem ich zgodności z budżetem oraz koniecznościami ustawowej i życiowej natury.

4) Ze względu na przeżywany obecnie w Polsce ciężki kryzys gospodarczy należy stosować następujące zasady: a) przy ustalaniu budżetu winny być uwzględniane poza ramami działalności obowiązkowej samorządu tylko te potrzeby, które są powszechnie odczuwane i bez nadmiernego obciążenia mieszkańców gminy miejskiej i wiejskiej w stosunku do ich dochodów dadzą się urzeczywistnić; b) samorząd nie powinien podejmować się działalności dla zaspokajania potrzeb, nawet odpowiadających powyższym warunkom, jeżeli działalność ta rozwijana jest w odniesieniu do obszaru miasta lub powiatu, czy to z obowiązku ustawowego, czy bez tego obowiązku, przez inne przedmioty administracji (Państwo lub samorządy wyższego rzędu); c) miarę nadmiernego obciążenia stanowi nie kwota ciężarów, wykazana budżetowo lub na podstawie zamknięcia w poprzednim roku gospodarczym, lecz sytuacja gospodarcza kraju oraz udział w dochodzie społecznym mieszkańców gminy w tym roku gospodarczym, w ciągu którego organy gminy rozwijają działalność, wymagającą pokrycia finansowego; d) dlatego hasłem działalności organów wykonawczych winna być oszczędność, t. j. dążenie do zmniejszenia wydatków, przewidzianych w budżecie, stosownie do wymogów życia gospodarczego; e) dlatego gminy miejskie i wiejskie winny w miarę możliwości wstrzymać się z dokonywaniem wszelkich inwestycji administracyjnych i gospodarczych, jak długo pokryciem dla nich jest zaciąganie pożyczek długo lub krótkoterminowych. Pożyczki te, pomijając niekorzystne warunki, na jakich są zawierane ze względu na ogólną koniunkturę finansową kraju, obciążają płatników ciężarami w sposób, nieuwzględniający ich zdolności płatniczej — ani przyszłej, ani teraźniejszej.

5) Nie jest wskazane wypieranie prywatnej inicjatywy z życia gospodarczego w obrębie gmin miejskich, wiejskich i dążenie do oparcia produkcji na komunalizacji jej warsztatów.

Z BIURA ZJAZDÓW SAMORZĄDU ZIEMSKIEGO

W SPRAWIE PODATKU WYRÓWNAWCZEGO.

Przed sprawą podatku wyrównawczego, która zdawałoby się acz późno, bliska była ostatecznego załatwienia, spętrzyły się w ostatniej chwili nowe trudności. Oto projekt ustawy o podatku wyrównawczym znalazł się na porządku dziennym posiedzenia Sejmu z dnia 14 marca r. b., jednakże wskutek powstałego na tem samem posiedzeniu przesilenia rządowego — spadł z porządku dziennego. Istnieje bowiem obyczaj parlamentarny, że w czasie przesilenia ciała ustawodawcze nie załatwiają żadnych spraw istotnych. Wobec tego Prezydentum Rady Zjazdów Samorządu Ziemskiego wystąpiło z interwencją do p. Marszałka Sejmu (komunikując ją w odpisie Ministrom Spraw Wewnętrznych i Skarbu), której treść była następująca:

„Na porządku dziennym plenarnego posiedzenia Sejmu w dniu 14 b. m. znajdował się m. in. projekt ustawy o podatku wyrównawczym w gminach wiejskich. Wskutek odroczenia posiedzenia sprawa, niestety, załatwiona nie została. Wobec zwłoki, jaka w międzyczasie w pracach Sejmu wynikła, obawiamy się, czy projekt rzeczony będzie przez Sejm i Senat załatwiony przed 1 kwietnia r. b.

Tymczasem z dniem 31 b. m. wygasa ustawa dotychczasowo obowiązująca w tej mierze. Z drugiej strony w myśl przepisu art. 6 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. Ust. Nr. 36 poz. 335) gminy wiejskie są obowiązane pobierać podatki samoistne, obciążające grunty (do nich należy również podatek wyrównawczy) w 2-ch równych ratach, z których pierwsza przypada w kwietniu. Nieogłoszenie zatem ustawy przed 1 kwietnia byłoby równoznaczne z utratą przez gminy pierwszej raty podatku wyrównawczego. Byłby to nader dotkliwy cios dla gmin, pośrednio zaś dla całego życia społecznego na wsi. Wpływy z podatku wyrównawczego wynoszą bowiem w b. dzielnicy rosyjskiej z górą 40% ogólnych dochodów gminy. Brak tego dochodu zmusiłby gminy do zaniedbania najważniejszych obowiązków, jakie na nich ciąży, a mianowicie obowiązku utrzymania szkół powszechnych i opłacenia kosztów leczenia ubogich chorych. Ze względu na to, że:

1) projekt ustawy o podatku wyrównawczym wniesiony został z inicjatywy poselskiej;

2) został w komisji skarbowej Sejmu całkowicie uzgodniony, zarówno pomiędzy grupami sejmowymi, jak i z przedstawicielami Rządu;

3) nie ma zupełnie charakteru politycznego i jest wyrazem konieczności życiowej i państwowej — mamy zaszczyt zwrócić się do Pana Marszałka z prośbą, ażeby projekt rzeczony zechciał postawić na porządku dziennym najbliższego posiedzenia plenarnego Sejmu“.

W SPRAWIE PROJEKTU USTAWY O PRZEDSIĘBIORSTWACH AUTOBUSOWYCH

W sprawie powyższej Ministerstwo Robót Publicznych opracowało projekt ustawy, który zamierza niedługo wnieść do Sejmu. Prezydium Rady Zjazdów Samorządu Ziemińskiego wystąpiło w tej sprawie do właściwych Ministerstw z następującym memorjałem:

„Opracowany przez Ministerstwo Robót Publicznych projekt ustawy o przedsiębiorstwach autobusowych opiera się na słusznych zasadach. Słuszną jest w szczególności zasada daleko posuniętej reglamentacji przedsiębiorstw, utrzymujących ruch autobusowy, sięgająca w poszczególnych wyjątkowych wypadkach aż do charakteru monopolu, jaki może być nadany koncesjom na niektóre przedsiębiorstwa autobusowe.

Daleko posunięta ingerencja władzy publicznej w stosunki ruchu autobusów usprawiedliwiona w zupełności względem na dobro publiczne. Związek ruchu autobusowego z interesem publicznym jest bowiem bardzo ścisły i wielostronny. W szczególności:

a) ruch autobusowy odbywa się na drogach publicznych, utrzymywanych ze środków publicznych i w wysokim stopniu przyczynia się do zużycia tych dróg;

b) ciągłość i stałość ruchu autobusowego, warunkujące przenoszenie się osób z miejsca na miejsce, jest dziś w równym stopniu sprawą publiczną, jak ciągłość ruchu kolejowego;

c) chodzi wreszcie o względy bezpieczeństwa publicznego, zarówno w stosunku do osób, przewożonych w autobusach, jak i do osób i dóbr, znajdujących się na drogach publicznych.

Natomiast rozwinięcie owych słusznych zasad w projekcie Ministerstwa budzi pewne istotne zastrzeżenia i wymaga dość znacznych zmian, szczególnie z punktu widzenia interesów publicznych, reprezentowanych przez samorząd.

Mianowicie:

1. Zasada koncesjonowania przedsiębiorstw autobusowych, w tej liczbie także przedsiębiorstw komunalnych, jest słuszną. Natomiast jest nieuzasadniona, a nawet niebezpieczna tak daleko sięgająca dyskrecyjność przy udzielaniu koncesji, jak to przepisuje art. 5 projektu.

W szczególności art. 5 stanowi, że „koncesji udziela się stosownie do miejscowych potrzeb“, w swoim zaś drugim ustępie przewiduje bardzo ogólne warunki, wśród których władza może udzielić koncesji. Wynika stąd, że władza może zawsze odmówić koncesji, uważając ją według zupełnie swobodnie ocenionych „potrzeb miejscowych“ za niepożądaną.

Takie postawienie sprawy pod względem prawnym doprowadziłoby niechybnie do zupełnej niejednolitości polityki koncesyjnej, dochodzącej częstokroć do braku wszelkiej polityki i zupełnej dowolności władz koncesjonujących. Różne bowiem władze, powołane do udzielania koncesji, kierowałyby się nawet pod względem zasad rozmaitymi kryteriami. Więcej nawet — jedna i ta sama władza stosowałaby nieraz do różnych wypadków rozmaite zasady.

Groźącemu złu nie zapobiega art. 9 projektu, który przewiduje unormowanie w drodze rozporządzenia Ministra Robót Publicznych sprawy „trybu“ wydawania koncesji. Albowiem 1° rozporządzenie dotyczyłoby momentów raczej proceduralnej natury („tryb“ wydawania koncesji); 2° — łatwo zmieniane rozporządzenie nie dawałoby gwarancji stałości.

Stąd wniosek: sama ustawa winna wskazywać przynajmniej te zasadnicze grupy powodów, wynikających oczywiście z interesu publicznego, dla których władza może koncesji odmówić.

2. Każdym aktem koncesyjnym ma przedsiębiorstwo autobusowe jest zainteresowany związek samorządowy — z reguły powiatowy związek komunalny, — a to bądź jako właściciel, bądź też jako administrator drogi publicznej, po której ruch ma się odbywać. Przy wydawaniu koncesji zatem nie może być pominięta ta grupa interesów publicznych, którą z tego tytułu reprezentuje związek komunalny. Dlatego jest niesłuszne stanowisko projektu, który udział związków komunalnych przy wydawaniu koncesji całkowicie pomija.

Stąd postulat ogólny: o każdym podaniu o koncesję autobusową win-

ny być zawiadomione organa zainteresowanych związków komunalnych i ich opinia co do udzielenia i warunków koncesji wysłuchana.

Ten sam postulat z tych samych przyczyn odnosi się również do wypadku, przewidzianego w pierwszym ustępie art. 6 projektu, który stanowi, że koleje państwowe i poczta mogą prowadzić przedsiębiorstwa autobusowe bez koncesji, a jedynie na podstawie porozumienia z Ministrem Robót Publicznych. Przed uruchomieniem takiego przedsiębiorstwa organa zainteresowanych związków komunalnych winny być bezwzględnie wysłuchane.

3. Jeżeli co do normalnej koncesji konieczne jest wysłuchanie opinii organów związków komunalnych, to tem większy wpływ musi zainteresowany związek komunalny posiadać na udzielenie koncesji wyjątkowej, o jakiej mówi ust. 2 i 3 art. 7, a mianowicie koncesji o charakterze monopolu. Projekt wiąże taką monopolistyczną koncesję ze sfinansowaniem budowy lub utrzymania danego odcinka drogi przez koncesjonariuszy. A przecież właścicielem takiego odcinka będzie często związek komunalny.

Stąd wniosek: udzielenie koncesji o charakterze monopolu uzależnione być winno od zgody związku komunalnego, obowiązującego do budowy, wzgl. utrzymania odcinka drogi, po którym ma być ruch prowadzony.

4. Udzielenie koncesji na przedsiębiorstwo autobusowe nawet w wypadku normalnym, a tembardziej koncesji o charakterze monopolistycznym, dotyka zawsze szerokiej sfery interesów gospodarczych ludności, z których znaczna część jest reprezentowana w samorządzie terytorjalnym. Dlatego do wykonywania aktów władzy w tym zakresie należy przyciągnąć istniejący aparat urzędowy, uwzględniający w swej organizacji udział czynnika obywatelskiego, jako dający stosunkowo najlepszą gwarancję znajomości stosunków i potrzeb. Z tego powodu słuszny jest postulat, ażeby:

a) wojewodowie wydawali koncesje przy udziale wydziałów wojewódzkich z głosem stanowczym;

b) o ile do wydania koncesji jest w danym wypadku powołany Minister Robót Publicznych, ażeby koncesję wydawano po wysłuchaniu opinii wydziałów wojewódzkich, zainteresowanych województw.

5. Projekt słusznie przyznaje pierwszeństwo związkom komunalnym przy ubieganiu się o koncesję i przewiduje dopuszczalność udzielania związkom samorządowym koncesyj na przedsiębiorstwa autobusowe o charakterze monopolu. Utrzymywanie ruchu przez samorząd daje maksimum gwarancji zaspokojenia publicznej potrzeby komunikacji w sposób najbardziej zgodny z wymaganiami interesu publicznego. Potrzeba monopolu komunalnego zajdzie zwłaszcza wtedy, kiedy chodzić będzie o objęcie regularnym ruchem autobusów większego obszaru, a w tem także odcinków, nie rentujących się bezpośrednio, po których jednak ze względów publicznych ruch powinien być utrzymany. Powtórne możność wyłącznego prowadzenia przedsiębiorstwa przez związek komunalny przyczynić się będzie mogła w niejednym wypadku do umiędzynarodowienia go-

spodarki drogowej, albowiem pozwoli nadać drodze charakter urządzenia, rentującego się bezpośrednio.

Atoli projekt Ministerstwa pierwszeństwo komun i dopuszczalność monopolu komunalnego zbyt mocno zacieśnia.

A. Ustęp 2 art. 6 projektu nadaje w szczególności związkom komunalnym prawo pierwszeństwa do otrzymania koncesji (ewentualnie monopolistycznej) przed współcześnie zgłaszającymi się osobami prywatnymi. Cała sprawa jest tedy zdana na przypadek wcześniejszego zgłoszenia podania o koncesję. Tymczasem powinna rozstrzygnąć nie formalność wniesienia podania, w gruncie rzeczy nic nie znacząca, lecz waga interesu publicznego, która jest po stronie związków komunalnych. Dlatego związkom komunalnym należy przyznać bezwzględnie pierwszeństwo, przy czem momentem decydującym winna być chwila udzielenia koncesji, a nie wniesienia podania.

B. Zająd jednak niejednokrotnie wypadki, że z jednej strony przeważający interes publiczny będzie się domagał ustanowienia monopolu komunalnego, a z drugiej strony wprowadzeniu monopolu będą przeszkadzały wydane osobom prywatnym długoterminowe i w różnym czasie wygasające koncesje. Ze stanowiska projektu — należałoby — w danym wypadku czekać na wygaśnięcie wszystkich koncesyj (co może trwać lat 10) i w międzyczasie nie wydawać nowych koncesyj. Zależnie od ważności powodów, uzasadniających wprowadzenie monopolu komunalnego, byłby to zatem stan z interesem publicznym wyraźnie i wybitnie niezgodny.

Dlatego też w ustawie należy przewidzieć w nadzwyczajnych wypadkach uzasadnionych przeważającym interesem publicznym możliwość wykupu przez związki komunalne przedsiębiorstw prywatnych (ewentualnie przymusowego przy zastosowaniu odpowiedniej procedury wywłaszczeniowej) i prowadzenia przedsiębiorstwa komunalnego o charakterze monopolu.

C. Wreszcie projekt ogranicza pierwszeństwo związków komunalnych do otrzymania koncesji i dopuszczalność monopolu do obszaru, jaki związek komunalny swem władztwem obejmuje. Jest to ograniczenie niesłuszne i nieżyciowe. Nieraz bowiem raczej powody będą wymagały przekroczenia granic danej jednostki komunalnej (np. dojazd do stacji kolejowej, położonej poza granicami powiatu, dojazd do miasta wojewódzkiego, położonego w sąsiednim powiecie, konieczność przebycia części terytorjum obcego dla połączenia dwóch miejscowości, jednego powiatu po lepszej drodze i t. d.).

W SPRAWIE PLANU DORAŻNEJ POMOCY DLA ROLNIKÓW

W końcu lutego r. b. Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów powziął uchwały, które mają być wytycznymi polityki Rządu na najbliższą przyszłość, a które łącznie tworzą t. zw. „plan dorażnej pomocy dla rolnictwa“. Ponieważ uchwały dotyczą m. in. także związków komunalnych, Prezydium Rady Zjazdów Samorządu Ziemińskiego wystąpiło w tej sprawie

z memorjałem do p. Prezesa Rady Ministrów, jako przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego. Treść memorjału jest następująca:

„W związku z ogłoszonym w prasie „Planem doraźnej pomocy dla rolnictwa“, którego treść w kilku istotnych punktach dotyka żywotnych interesów samorządu terytorjalnego, mamy zaszczyt przedłożyć Panu Prezesowi Rady Ministrów następujące uwagi:

1. Uchwała Komitetu Ekonomicznego, zawarta w dziale III p. 1, a dotycząca odroczeń zaległości podatkowych, należnych od rolników w dniu 31 grudnia 1929 r., pokrywa się w zasadzie z uprzednio już wydanym zarządzeniem Pana Ministra Skarbu z dnia 4 lutego 1930 r. L. D. V. 2087/1. Zarządzenie powyższe proklamując generalne i automatyczne odroczenie i rozłożenie na raty m. in. podatku gruntowego wraz ze wszystkimi zaległymi dodatkami na rzecz związków komunalnych, stawia wiele gmin wiejskich i powiatowych związków komunalnych, które na ściągnięcie zaległości liczyły, w położeniu bez wyjścia.

W powyższej sprawie organizacja nasza wystąpiła jeszcze w dniu 15 lutego r. b. z memorjałem do Pana Ministra Skarbu i Pana Ministra Spraw Wewnętrznych. Odpis memorjału załączamy.

Zaznaczamy również, że odbyty w dniach 23 i 24 lutego r. b. Zjazd przedstawicieli Sejmików Powiatowych, reprezentujący samorząd powiatowy w całej Polsce, a złożony w przeważnej części z rolników, płatników podatków, przyjął jednogłośnie uchwałę w powyższej sprawie, którą w załączeniu przedkładamy (uchwała Nr. 1).

2. Ogólne zalecenia oszczędnościowe w dziedzinie gospodarki komunalnej, zawarte w uchwałach Komitetu Ekonomicznego, pokrywają się w zasadzie ze stanowiskiem naszej organizacji, co znalazło swój wyraz między innymi w dołączonych do niniejszego uchwałach ostatniego Zjazdu (uchwały Nr. 2 i 3), powziętych jeszcze przed ustaleniem „Planu doraźnej pomocy dla rolnictwa“. W tym idącym do dołu pędzie do oszczędności i racjonalnej gospodarki komunalnej upatrujemy najlepszą gwarancję, że postulaty nasze, zgodne w zasadzie z uchwałami Komitetu Ekonomicznego, będą zrealizowane. Uważamy natomiast, że najmniej właściwą, a nawet w skutkach niebezpieczną byłaby od góry idąca akcja oszczędnościowa, posługująca się nakazami i zakazami mechanicznej natury. Podobne akcje, podejmowane już parokrotnie w przeszłości, zawiodły całkowicie. Uchwały Komitetu Ekonomicznego chcemy więc rozumieć w ten sposób, że są to tylko ogólne wskazania, niewykluczające indywidualnego przystosowania w poszczególnych wypadkach, jak tego będą wymagać realne warunki i liczące się raczej z pobudzeniem samych związków komunalnych do planowej akcji oszczędnościowej, aniżeli z formalnymi restrykcjami ze strony władz nadzorczych.

3. O ile chodzi o podatki samorządowe, a zwłaszcza o podatek wyrównawczy dla gmin wiejskich, to odnośnie uchwały Komitetu Ekonomicznego (dział III p. 3 i 4) są niezupełnie jasne. Stanowisko nasze w tej sprawie ujęliśmy w memorjałe z grudnia r. ub., przesłanym pp. Ministrem Spraw Wewnętrznych i Skarbu, który w odpisie w załączeniu przedkła-

damy. Obecnie z uwagi na brzmienie odnośnych uchwał Komitetu, pozwalamy sobie dodatkowo zauważyć, co następuje:

a) O zniesieniu dotychczasowej granicy obciążenia podatkiem wyrównawczym (uchwała Komitetu dział III p. 3) nie mogłoby być mowy. Gospodarka gmin wiejskich w b. dzielnicy rosyjskiej jest bowiem tak uboga, wydatki tak elementarne i nieodzowne nawet w najcięższym położeniu gospodarczym kraju, że dalsze ograniczenia dochodów gminy odbiłyby się bardzo ujemnie na jej działalności i spotęgowałyby ujemne skutki przeżywanego kryzysu. W jednym, najbardziej istotnym i nieodzownym dziale, wydatki gminy muszą w najbliższym roku nawet ulec wzrostowi, mianowicie wydatki na utrzymanie szkół powszechnych. Albowiem wskutek przyrostu liczby dzieci w wieku szkolnym, gminy będą musiały wynająć większą ilość lokali szkolnych i lokale owe zaopatrzyć zgodnie z obowiązującymi przepisami. I tak więc inne działy nadzwyczaj skromnej działalności gminy będą musiały być ścieśnione, ażeby przy niezmnieszonych dochodach zaspokoić najkonieczniejsze potrzeby szkolne.

b) W b. Kongresówce, gdzie od lat kilku był pobierany t. zw. podatek kuracyjny na pokrycie kosztów leczenia ubogich chorych, gminy w ostatnim roku ponoszą znaczny uszczerbek w swoich dochodach, albowiem ów podatek kuracyjny został zakwestjonowany i uznany za wygasły. W tych więc województwach zachodzi konieczna potrzeba stworzenia jakiegoś równoważnika za utracony podatek kuracyjny, a najodpowiedniejszą dla tego celu formą jest podwyższenie podatku wyrównawczego, co odpowiadać będzie równocześnie tak słusznemu postulatowi komasacji podatków na wsi. Żaden nowy ciężar dla płatników nie powstanie z tego powodu, albowiem podatek kuracyjny był przecież do ostatniej chwili opłacany. Brak równoważnika w dochodach za wygasły podatek kuracyjny postawiłby gminy wiejskie w b. Kongresówce wobec dylematu: albo nie płacić wcale kosztów leczenia ubogich, należnych szpitalom publicznym i narazić gospodarkę tych szpitali na największy chaos, a nawet ruine, albo też, opłacając te koszty — zamknąć szkoły powszechne. Jak groźnie przedstawia się ta sprawa, można wnosić choćby z tego, że samemu szpitalom m. st. Warszawy winny gminy kilka milionów złotych, a zaległości gmin jednego tylko powiatu Warszawskiego na rzecz jednego tylko szpitala w Tworkach wynoszą w tej chwili 230.000 złotych.

c) Komitet Ekonomiczny wypowiedział się (dział III p. 4) przeciwko wprowadzeniu podatku wyrównawczego w województwach południowych i zachodnich. Uważamy to za nieporozumienie. Stan faktyczny bowiem w gminach wiejskich tych województw przedstawia się w ten sposób, że podczas, gdy wiele gmin nie wykorzystuje nawet dotychczas przysługujących im uprawnień podatkowych, to z drugiej strony liczne gminy od 1924 roku, to jest od wejścia w życie ustawy o finansach komunalnych, mają w swych budżetach znaczne deficyty, pomimo wykorzystania wszystkich dozwolonych źródeł dochodu. W szczególności tym finansowo słabym gminom nie wystarcza środków na najpoważniejszy, a w wielu z nich (są to małe gminy jednowioskowe) na jedyny poważny wydatek, a mianowicie na utrzymanie szkół powszechnych. Postawione w sytuacji bez wyjścia gminy owe uciekały się i uciekają dotychczas do t. zw. „składek

dobrowolnych", które pozwalają im zaspokoić minimalne potrzeby szkolne. Składki owe są rzeczywiście dobrowolne, opierają się bowiem nie na przepisie prawa, lecz na poczuciu moralności publicznej wśród mieszkańców gminy, która nie pozwala dopuścić do zamknięcia szkół. Oczywiście składki, o których mowa, nie mogą być i nie są egzekwowane przymusowo; od moralnego obowiązku zapłaty uchylają się stale niektórzy płatnicy — zazwyczaj więksi i szkołą bezpośrednio nie zainteresowani. Ten gorszący stan rzeczy powinien być jaknajrychlej usunięty, a jedynym na to sposobem jest pozwolenie gminom województw południowych i zachodnich na pobór podatku wyrównawczego. Oczywiście pozwolenie nie oznacza jeszcze pobierania podatku przez wszystkie gminy i może być ograniczone najostrożniejszymi rygorami. Natomiast wypowiedzenie się przeciw podatkowi wyrównawczemu na terenie omawianych województw i równocześnie „zakazanie" składek dobrowolnych świadczy tylko o wielkiem nieporozumieniu.

Sprawa podatku wyrównawczego była również przedmiotem rozważań i jednogłośnej uchwały ostatniego Zjazdu przedstawicieli samorządu powiatowego (uchwała Nr. 4).

4. Pewne zaniepokojenie ze stanowiska samorządu budzi również uchwała Komitetu Ekonomicznego, dotycząca kredytu dla rolników (dział IV p. 3). Oczywiście nie sama zasada stworzenia specjalnego źródła kredytu, bo tę należy uznać za niepodlegającą dyskusji, lecz użycie na ten cel kapitałów rezerwowych zakładów ubezpieczeń. W ostatnich czasach bowiem zamieszczała prasa wiadomości o czerpaniu z tego źródła na akcję budowy mieszkań, na budowę szpitali ias chorych obecnie zaś na kredyt rolniczy. Tymczasem jest to równocześnie jedyne źródło, z którego w ostatnim roku za pośrednictwem banków państwowych i komunalnych czerpie się fundusze na i tak już ograniczony do ostateczności kredyt komunalny. Jeżeliby tedy wskutek zwiększenia liczby korzystających z tego źródła zmniejszyła się wydajność kredytu komunalnego nawet poniżej normy roku ostatniego, to należałoby się obawiać bardzo ciężkich i niebezpiecznych wstrząsów w gospodarce komunalnej, któreby się natychmiast ujemnie odbiły na całym położeniu gospodarczem Państwa.

Położenie jest tem groźniejsze, że i tak z innych powodów jest, naszym zdaniem, rzeczą nieuniknioną i konieczną stworzenie nowego funduszu kredytu komunalnego o charakterze ratunkowym. Chodzi w szczególności o to, że wskutek olbrzymiej ilości zobowiązań krótkoterminowych, zaciągniętych przeważnie pod wpływem niezrealizowanych przyrzeczeń kredytu długoterminowego, wiele miast i powiatów doprowadzonych zostało do zupełnej ruiny finansowej. Niepodobna znaleźć innego wyjścia z tej sytuacji, jak tylko przez skonwertowanie pożyczek krótkoterminowych i zamianę ich na jednolity dług długoterminowy.

W powyższej sprawie zapadła również uchwała na ostatnim Zjeździe, którą pozwalamy sobie przedłożyć (uchwała Nr. 5).

5. Ogólnie pozwalamy sobie zauważyć, ograniczając się oczywiście do znanej nam najlepiej dziedziny spraw samorządu, że zbyt rygorystyczne stosowanie środków łagodzenia kryzysu, choćby w zasadzie słusznych, może łatwo doprowadzić do skutków wręcz odwrotnych zamierzeniu. Do-

tyczy to przede wszystkim ograniczenia gospodarki komunalnej żywot gwałtownymi środkami. Odbić się ono może na wzroście bezrobocia lub na utrudnieniu łagodzenia bezrobocia, do czego przecież stale są powoływane związki komunalne. Odbić się ono może również bezpośrednio na producentach, — jeśli by np. gminy, które w ostatnich latach wzięły się energicznie i planowo do poprawy dróg gruntowych, najważniejszych dla rolnika, nagle zaprzestały tej akcji i dopuściły do zniszczenia wykonanych robót i do odgradzenia rolnika bezdrożem od dalekobieżnych arterii komunikacyjnych. Ponadto gwałtowne wstrząsy, w owej najbliższej mieszkaniom gospodarce publicznej, jaką jest gospodarka samorządu, potęgowałyby owe nieodczuwane zresztą następstwa kryzysu gospodarczego i nie mniej od samego kryzysu groźne dla państwa, jak gorycz szerokich mas, panika, niewiara we wszelką gospodarkę publiczną, nastrój apasistowski, a nawet antypasistowski. Te uboczne produkty kryzysu gospodarczego w psychice zbiorowej musiałyby się potęgować, gdyby np. ten i ów związek komunalny stał się niewypłacalny (niestety, już dzisiaj możemy stwierdzić takie zjawiska), gdyby protestowano weksle komunalne (już dzisiaj się to zdarza), gdyby zamykano szkoły powszechne, gdyby gwałtownie wzrosła liczba dzieci w wieku szkolnym, pozbawionych szkoły, gdyby ubodzy chorzy nie mogli się dostać do szpitala publicznego i t. d.

Dlatego też wszelkie środki zaradcze powinny być stosowane z jak największym umiarem i dostosowane do indywidualnych warunków. Podnosimy to zaś dlatego, że aparat wykonawczy ma zawsze skłonność do nadmiernej literalności i rygorystycznego przeprowadzenia wskazań czynników centralnych.

Powyższe uwagi pozwalamy sobie zakomunikować Panu Prezesowi Rady Ministrów z prośbą o życzliwe rozpatrzenie“.

W SPRAWIE ULG PODATKOWYCH DLA ROLNIKÓW

Pan Minister Skarbu okólnikiem z dnia 4 lutego r. b. L. D. V. 2087/1 wydał wszystkim Izdom i Urzędowi Skarbowym następujące zarządzenie:

„Chcąc ułatwić właścicielom posiadłości rolnych przetrwanie ciężkiego położenia, spowodowanego niepomyślną koniunkturą dla zbytu produktów rolnych, zarządza Ministerstwo Skarbu, co następuje:

- 1) Rolnikom, zalegającym w dniu 1 stycznia 1930 r. z zapłatą podatków gruntowego, dochodowego i majątkowego w kwocie ponad 100 zł. rozkłada się spłatę tych zaległości na cztery równe raty, płatne w miesiącach marcu, czerwcu i wrześniu 1930 roku oraz w styczniu 1931 r.
- 2) Rolnikom, których zaległości wymienione pod 1) nie przekraczają kwoty 100 zł., rozkłada się spłatę tych zaległości na dwie równe raty, płatne w miesiącu wrześniu 1930 r. i w styczniu 1931 r.
- 3) Od zaległości, wymienionych pod 1 i 2 — pobierane będą odsetki za odroczenie w wysokości 1%, względnie $\frac{1}{2}\%$ miesięcznie od ustawowych terminów płatności począwszy.

4) Ulgi powyższe stosowane będą do tych tylko rolników, którzy zapłacą w ustawowych terminach bieżące (za rok 1930) należności podatków: gruntowego, dochodowego i majątkowego.

5) Każda niezapłacona w wyżej wyznaczonych terminach rata zaległości, będzie ściągana w drodze przymusowej wraz z kosztami egzekucyjnymi, przyczem nastąpi utrata ulgi, wymienionej wyżej pod 3), a więc pobrane będą kary za zwłokę w wysokości 2%, względnie 1% miesięcznie od ustawowych terminów płatności poczynawszy.

6) Do wyznaczonych wyżej terminów płatności poszczególnych rat niema zastosowania 14-dniowy termin ulgowy z art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73 poz. 721).

Ulgi, wyżej omówione, są generalne, a więc ich zastosowanie następuje z urzędu, — bez podań. Urzędy Skarbowe Podatków i Opłat Skarbowych sporządzą zatem matrychmiast po otrzymaniu niniejszego zarządzenia — wykazy płatników rolników, do których mają zastosowanie ulgi niniejszym zarządzeniem wyznaczone. Wykazy te zawierać mają oprócz kolumn na numer bieżący, nazwisko płatnika, adres jego i sumę zaległości, obliczoną na dzień 1-go stycznia 1930 r. (ewentualnie zmniejszoną o wpłaty, dokonane w czasie od 1 stycznia r. b. do dnia sporządzenia wykazu), nadto kolumny na każdą poszczególną ratę. W kolumnach tych wpisać należy datę i sumę wpłacenia raty niezależnie od odkontowania wpłat w księgach bierczych, względnie notatkę o przekazaniu niezapłaconej raty do egzekucji. Ci rolnicy, od których pobór podatku gruntowego skuteczniają zarządy gminne, wpisani będą do wykazu tylko z kwotą zaległości w podatku dochodowym i majątkowym; przyczem suma zaległości w tych tylko podatkach decydować będzie o zaliczeniu danego rolnika do grupy, wymienionej wyżej po 1 lub 2“.

W powyższej sprawie Biuro Zjazdów Samorządu Ziemskiego wystosowało do Pana Ministra Skarbu pismo treści następującej:

„Okólnikiem z daty 4 lutego r. b. L. D. V. 2087/1 zarządził Pan Minister rozłożenie na raty z urzędu — t. j. bez podań zainteresowanych płatników — wszystkich zaległości podatków — gruntowego, dochodowego i majątkowego, jakie w dniu 1 stycznia r. b. obciążały rolników.

Zarządzenie powyższe, zasadniczo zupełnie słuszne ze względów na trwający kryzys w rolnictwie, przez swoją schematyczność zagraża poważnie równowadze gospodarki komunalnej. Albowiem wobec konstrukcji udziału związków samorządowych w podatku dochodowym i brzmienia art. 51 ustawy o finansach komunalnych, o ile chodzi o podatek gruntowy, z drugiej zaś strony ze względu na brak jakiegokolwiek zastrzeżenia w treści omawianego zarządzenia Pana Ministra — rozłożenie na raty zaległości wspomnianych podatków równa się znacznemu (bo na cały rok) przesunięciu terminów wpływu należności podatkowych gmin wiejskich i powiatowych związków komunalnych.

Już samo rozłożenie na raty zaległości z tytułu podatku dochodowego dotknie poważnie powiatowe związki komunalne, zwłaszcza w powiatach zachodnich, gdzie podatek dochodowy jest znacznie wydajniejszy.

niż w reszcie ziem Rzeczypospolitej i dlatego w budżetach powiatowych odgrywa poważną rolę. Niestety, jednak ustawowa forma korzystania związków komunalnych z podatku dochodowego, a mianowicie forma udziału we wpływach tego podatku na rzecz Państwa, wyklucza jakąkolwiek możliwość innego załatwienia sprawy, aniżeli to czyni zarządzenie Pana Ministra.

Inaczej i znacznie gorzej przedstawia się sprawa podatku gruntowego, z którego gminy i powiaty korzystają w formie dodatków. Dodatki owe mają znaczenie powszechne, są bardzo poważnym źródłem dochodu dla gmin i powiatów w całym Państwie, w bardzo wielu zaś — zwłaszcza w gminach wiejskich — są głównym źródłem dochodu. Pod względem formalno-prawnym zależy od uznania Pana Ministra, czy zaległości podatku gruntowego mają być rozłożone na raty łącznie z zaległościami dodatków na rzecz związków komunalnych i czy owo odroczenie dodatków ma być bezwarunkowe czy też uzależnione od zgody lub opinii zainteresowanych związków komunalnych. W szeregu dawniejszych zarządzeń Ministerstwa Skarbu, dotyczących ulg dla płatników podatku gruntowego, przyznanych z powodu klęsk nieurodzaju, gradobicia czy powodzi, słusznie rozróżniano zaległości podatku od zaległości dodatków i ulgi co do dodatków uzależniano od zgody zainteresowanych związków.

W omawianym wypadku stało się, niestety, inaczej. Ponieważ zarządzenie Pana Ministra nie czyni żadnych zastrzeżeń co do dodatków komunalnych, przeto — wobec brzmienia art. 51 ustawy o finansach komunalnych — odroczenie zaległości podatku gruntowego spowoduje automatycznie odroczenie zaległości dodatków.

Skutki będą w wielu wypadkach bardzo ciężkie.

Pan Minister, wydając omawiane zarządzenie, brał niewątpliwie pod uwagę z jednej strony globalną sumę zaległości podatku gruntowego w całym Państwie, z drugiej globalną sumę dochodów Skarbu Państwa ze wszystkich źródeł. Porównanie obydwóch sum pozwoliło wydać Panu Ministrowi zarządzenie, o którym mowa. Jednakowoż trzeba stwierdzić, że dla związków komunalnych decydujące lub co najmniej bardzo ważne są momenty, obojętne dla Skarbu Państwa. Mianowicie: są gminy i powiaty, które z podatkiem gruntowym nie zalegają prawie wcale, albo zalegają w małym stopniu. W tych wypadkach gminy i powiatowe związki komunalne nie doznają istotnego uszczerbku. Są natomiast gminy i powiaty, gdzie zaległości są olbrzymie. Tam gminy i powiaty, a zwłaszcza gminy, znajdują się w sytuacji bez wyjścia. Trzeba zaś zaznaczyć, że wiele związków komunalnych zaciągało zobowiązania krótkoterminowe, które pokryć zamierzały właśnie z wpływów zaległości podatkowych. Automatyczne odroczenie płatności spowoduje więc w wielu jednostkach komunalnych niemożność wykonania najelementarniejszych nieraz zadań albo wywiązania się z zaciągniętych zobowiązań.

Im mniejsza jest jednostka komunalna i im większe znaczenie w jej dochodach posiada wpływ z dodatku do podatku gruntowego (obydwa momenty chodzą zazwyczaj w parze), tem sytuacja będzie groźniejsza. Odczują ją bardzo poważnie powiaty, ale w wyższym jeszcze stopniu gminy, pośród tych zaś najbardziej — małe gminy jednowioskowe, które

przeważnie cały swój byt opierają na tem źródle dochodu. I znowu pod wielkim znakiem zapytania znajdzie się możliwość wywiązania się gmin z najważniejszego ich obowiązku: świadczeń na utrzymanie szkolnictwa powszechnego.

Zauważyć wreszcie należy, że automatyczne i generalne odroczenie zaległości usprawiedliwione może w perspektywie ogólnopolskiej ogólną sytuacją gospodarczą, w obrębie poszczególnych powiatów i gmin niezawsze będzie uznane za sprawiedliwe. Albowiem fakt zalegania niezawsze jest skutkiem gorszego położenia płatnika, wskutek czego będą zachodzić wypadki, że automatyczne odroczenie płatności zaległości równać się będzie dla tych, którzy podatek uiszcili, karze za gorliwość obywatelską. I z tego więc punktu widzenia byłoby rzeczą wskazaną, aby rozróżnić odroczenie płatności zaległości zasadniczego podatku od zaległości dodatków. Indywidualizowanie odraczania tych ostatnich stanowiłoby bowiem nieraz sprawiedliwą korektywę generalności odroczeń pierwszych.

Z powyższych powodów mamy zaszczyt zwrócić się do Pana Ministra z prośbą o dodatkowe zarządzenie, któreby nakazywało uzależnić odroczenie zaległości dodatków do podatku gruntowego od zgody zainteresowanych powiatowych związków komunalnych. Gdyby to było z jakichkolwiek przyczyn niemożliwe — nie pozostawałoby nic innego, jak otworzyć kredyt z funduszy obrotowych Skarbu Państwa, z którego czerpać mogłyby te gminy i powiaty, które wskutek automatycznego odroczenia zaległości nie będą mogły sprostać koniecznym zadaniom lub wywiązać się z zaciągniętych uprzednio zobowiązań“.

ZE ZWIĄZKU MIAST POLSKICH.

W dniu 14 stycznia r. b. Zarząd Związku Miast Polskich wystąpił do p. Prezesa Rady Ministrów z następującym memoriałem w sprawie finansów miejskich:

„W dniu 12 marca r. ub. Zarząd Związku Miast Polskich wniósł memoriał do Pana Prezesa Rady Ministrów w sprawie finansów miejskich. Memoriał ten wywołał żywe zainteresowanie się Pana Prezesa Rady Ministrów poruszoną w nim sprawą, czego dowodem było zwołanie w Prezydium Rady Ministrów specjalnej konferencji, na której przedstawiciele Związku Miast dostarczyli szczegółowych informacji o sytuacji finansowej miast.

Pomimo, że Zarząd Związku Miast Polskich zwrócił się w tej sprawie w dniach 5 i 19 listopada r. ub. jeszcze dwukrotnie do Rządu, którego skład w międzyczasie uległ zmianom, sprawa nie została dotychczas załatwiona, a na swe memoriały Zarząd Związku Miast nie otrzymał wogóle żadnej odpowiedzi.

Ponowne objęcie steru Rządu przez Pana Prezesa Rady Ministrów napawa Zarząd Związku Miast przekonaniem, iż omawiana kwestja, posiadająca niewątpliwie znaczenie ogólnopolskie, doczeka się obecnie należytego rozwiązania.

Ponieważ zaś od czasu odbycia konferencji w sprawie niniejszej w Prezydium Rady Ministrów nastąpiły pewne zmiany w położeniu finansowym miast, przeto Zarząd Związku uważa za wskazane przedstawić Panu Prezesowi Rady Ministrów dalsze szczegóły, ilustrujące stan finansów miejskich, opierając się przytem w dużej mierze na wynikach rozpisanej przez się specjalnej ankiety.

Otóż z liczby 22 miast ponad 15.000 mieszkańców, które dotychczas odpowiedziały na naszą ankietę, 17 miast zamknie tegoroczny budżet zwykajny niedoborem, stanowiącym 5 do 33% wydatków zwykajnych, pomimo zastosowania możliwie daleko posuniętej oszczędności w wydatkach.

Wyrazem ciężkiego stanu finansowego miast jest fakt zaprzestawiania przez miasta wykonywania części najistotniejszych swych zadań, nie regulowanie zobowiązań wobec instytucji społecznych i osób prywatnych, nie spłacanie zaciągniętych pożyczek w państwowych instytucjach kredytowych. Z powodu braku środków na pokrycie najkonieczniejszych wydatków, a w tej liczbie nawet na regulowanie poborów pracowników miejskich, miasta coraz bardziej zadłużają się bez widoków na możność spłaty w terminie zaciągniętych pożyczek.

Zachodzą już niestety wypadki, że, chcąc przynajmniej odroczyć chwilę ostatecznego załamania się gospodarki miejskiej i oczekując ratunku od władz miarodajnych, miasta używają na pokrycie swych zwykajnych wydatków dochodów nadzwyczajnych i nienaruszalnych funduszy specjalnych.

Najbardziej bodaj wymownych dowodów ciężkiego stanu finansowego miast dostarczają stale posiedzenia komisji komunalnego funduszu pożyczkowo - zapomogowego, w których biorą udział przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Skarbu. Komisja ta udziela dotychczas związkom komunalnym, a wśród nich w znacznej części miastom około 10.000.000 zł. krótkoterminowych pożyczek, rozdzielając w ten sposób cały stojący do dyspozycji kapitał funduszu. Z sumy tej przynajmniej 8.000.000 zł. trzeba będzie zamienić na pożyczki długoterminowe, gdyż związki komunalne nie są w stanie ich spłacić na ustalonych warunkach.

Byłoby jednakże najmniej uzasadnionem przypisywać powyższy stan rzeczy wadliwości gospodarki miast, w szczególności brakowi oszczędności. Fakt przeżywania dużych trudności finansowych przez wszystkie miasta, z wyjątkiem miast województw zachodnich, które korzystają z większych uprawnień podatkowych od innych miast, jest sam przez się wystarczającym dowodem, że przyczyny kryzysu gospodarki miejskiej trzeba szukać gdzieindziej.

Właściwe przyczyny obecnego stanu finansowego miast podane zostały przez Zarząd Związku Miast w poprzednich memorjach; polegają one mianowicie na przeroście zadań samorządu miejskiego w stosunku do środków, będących do jego dyspozycji, co znów w dużym stopniu jest skutkiem nakładania na samorząd nowych zadań ustawowych nie tylko, że bez równoczesnego zapewnienia środków na pokrycie zwiększonych wydatków, lecz nawet przy uszczuplonych źródłach dochodowych.

To uszczuplenie dochodów miejskich, dokonane po wejściu w życie ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, bądź przez obniżenie podatków miejskich, bądź też przez wstrzymanie należnych miastom świadczeń ze Skarbu Państwa, sięga rocznie poważnej sumy około 83 milionów złotych (zmniejszenie udziału w państwowym podatku dochodowym o połowę — 35 milionów, zmiana zasad opodatkowania spirytusu na rzecz miast — około 27 milionów, uchylenie obowiązku Skarbu Państwa ponoszenia 50% kosztów budowy szkół w miastach conajmniej około 14 milionów, zmiana zasad wymiaru podatku miejskiego od lokali — około 7 milionów złotych). Równocześnie zaś wydatki miast, związane z wykonaniem obowiązków ustawowych, włożonych na nie już po wejściu w życie ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, wzrosły, jak to rozpisana przez nas ankieta wykazuje, przeciętnie o 15 — 20%.

Stan finansowy miast uległ w ostatnich czasach dalszemu pogorszeniu jeszcze i z innych względów, w szczególności wobec niemożności kontynuowania przez miasta b. Królestwa Kongresowego poboru specjalnej składki na pokrycie kosztów leczenia ubogich i poboru przez wszystkie miasta wydzielone opłat drogowych, a to z uwagi na zapadłe w tym względzie niedawno wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego, uznające pobór tych danin za niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Zaznaczyć należy, że według danych budżetowych za rok 1928/29, składka na pokrycie kosztów leczenia ubogich wyniosła w miastach b. Królestwa Kongresowego przeszło 2.000.000 zł. i że opłaty drogowe tylko z 14 miast wydzielonych, z których posiadamy dane liczbowe, stanowiły przeszło 2.500.000 złotych. Jak poważnem źródłem dochodowym były już w roku 1928/29 opłaty drogowe, świadczy to, że w większości tych miast, które je pobierały, wpływy z opłat drogowych stanowiły powyżej 5% wszystkich wpływów podatkowych, dochodząc do 12% tych wpływów. Poważną rolę również odgrywała już w roku 1928/29 w budżetach miejskich składka na pokrycie kosztów leczenia ubogich, która wynosiła np. w Kielcach — 200.000 złotych, we Włocławku — 140.000 zł., w Radomiu — 100.000 zł., w Płocku około 90.000 zł., w Siedlcach przeszło 40.000 zł.

W tych warunkach, obok koniecznego oszczędzania, znaczenie czego Zarząd Związku Miast w pełni docenia i do czego zrzeszone miasta stałe nawoływać będzie, koniecznem jest zwiększenie źródeł dochodowych samorządu miejskiego. Pozostawienie dochodów miast na poziomie dotychczasowym wywołać musiałoby cofnięcie się gospodarki miejskiej w sensie likwidacji najkonieczniejszych urządzeń. Świadczyłoby to o całkowitym paraliżu administracji miejskiej, szkodliwości czego uzasadniać nie potrzeba.

O ile chodzi o sposób zwiększenia dochodów miast, to Zarząd Związku Miast uznaje w dalszym ciągu za sposób najwłaściwszy przywrócenie miastom uprawnień finansowych, odjętych im w swoim czasie na rzecz Skarbu Państwa.

Przedstawiając powyższe Panu Prezesowi Rady Ministrów, Zarząd Związku Miast nadmieniał w końcu, że nie porusza narazie sprawy trud-

ności przeżywanych przez liczne miasta w związku z rozpoczęciem w ostatnich dwu latach inwestycjami.

W sprawie tej Zarząd Związku Miast Polskich pozwoli sobie złożyć Panu Prezesowi Rady Ministrów osobny memoriał po zebraniu danych liczbowych i obmyśleniu sposobu wyjścia z ciężkiej sytuacji, wywołanej nieprzewidzianem zmniejszeniem się dopływu do miast kredytu długoterminowego.

W dniu 5 marca r. b. odbyło się posiedzenie Komitetu Wykonawczego Zarządu Związku Miast Polskich, na którym, między innymi, omówiono sprawę 1) organizacji kredytu komunalnego oraz 2) projektu ustawy o przedsiębiorstwach autobusowych.

W związku z wyżej wymienionymi sprawami, powzięto następujące uchwały:

ad 1)

I. Istnieje nieodzowna konieczność posiadania przez związki komunalne samodzielnych i własnych instytucji kredytu komunalnego w Polsce, z uwzględnieniem już istniejących i uznając zasadę decentralizacji i regionalności.

II. Monopolizowanie kredytu komunalnego w ręku Państwa uznać należy za niewskazane dla interesów samorządu.

III. Do zadań instytucji kredytu komunalnego powinna należeć poza innymi formami kredytu również organizacja kredytu długoterminowego oraz współpraca z Miejskimi i Powiatowymi Kasami Oszczędności, oparta na lokowaniu na rachunku bieżącym instytucji kredytu komunalnego zapasów kasowych kas oszczędności, lokowaniu obligacji instytucji kredytu komunalnego oraz na reprezentacji komunalnych kas oszczędności w ciałach kierowniczych tych instytucji kredytowych.

IV. Skarb Państwa i instytucje kredytowe państwowe winny zajmować się przede wszystkim finansowaniem tych zadań samorządu, które zostały mu zlecone w drodze ustaw, względnie rozporządzeń rządowych (szkolnictwo, walka z włóczęgostwem i żebractwem, szpitalnictwo i walka z chorobami zakaźnymi, drogi i t. p.) i mogą być przez samorząd wykonane jedynie przy niskoprocentowanym kredycie długoterminowym lub dotacjach państwowych. Rozdział jednak i administracja tego rodzaju kredytów i dotacji winny być dokonywane przez komunalne instytucje kredytowe wedle wskazówek Rządu i przy udziale jego reprezentantów.

V. W celach emisyjnych, w szczególności na zagranicę, instytucje kredytowe samorządowe mogą się łączyć dla zapewnienia sobie lepszych warunków lokaty emitowanych papierów. Państwo powinno zapewnić im należyta opiekę.

VI. Rząd zapewni w drodze właściwych zarządzeń, aby część funduszy, gromadzona w instytucjach ubezpieczeniowych była lokowana w instytucjach samorządowych kredytu komunalnego. Wszelkie zaś fundusze, tworzone dla potrzeb samorządu (np. Fundusz Rozbudowy Miast, Państwowy Fundusz Drogowy, projektowany Państwowy Fundusz Wodny i t. p.) z reguły będą lokowane w instytucjach kredytowych samorządowych.

VII. Jest rzeczą konieczną wydanie w najkrótszym czasie ustawy o międzykomunalnych związkach kredytowych — zgodnie z tezami, uchwalonemi przez Państwową Radę Samorządową dnia 16. VI. 1928 r.

VIII. Kredyt, udzielany związkom komunalnym przez Państwo i państwowe instytucje kredytowe, jest niedostateczny, należy więc zwiększyć ten kredyt przez rozszerzenie źródeł kredytowych, głównie celem wykończenia rozpoczętych inwestycji komunalnych. Z tego więc względu Państwo nie powinno czynić żadnych trudności komunalnym instytucjom kredytowym w emitowaniu i plasowaniu swych obligacji zarówno na rynku wewnętrznym, jak i zagranicznym.

IX. Zjazd Związku Miast zwraca się do PP. Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Skarbu o wydanie ustawy, zezwalającej samorządom na konwersję starych zobowiązań obligacyjnych, zaciąganych przez mniejsze miasta przed i w czasie wojny i podlegających waloryzacji na zasadach Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 grudnia 1924 roku „o przerachowaniu zobowiązań związków samorządowych“ (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 1026 z 1924 r.) na obligacje centralnych organizacji kredytowych samorządowych (Polski Bank Komunalny w Warszawie i Komunalny Związek Kredytowy w Poznaniu), a to w celu usunięcia z rynku papierów mało poważnych i nie posiadających giełdowego i lokacyjnego znaczenia, oraz w celu zmniejszenia tym miastom trudności i kosztów w administrowaniu drobnymi stosunkowo zobowiązaniami obligacyjnymi.

ad 2) postanowiono zgłosić następujące poprawki:

1) Obowiązek uzyskiwania koncesji na prowadzenie przedsiębiorstwa autobusowego nie dotyczy związków komunalnych. Mogą one prowadzić własne przedsiębiorstwa autobusowe za zgodą władz powołanych do udzielania koncesji. Władzą tą w stosunku do m. st. Warszawy jest Minister Robót Publicznych.

2) Na podstawie uchwały organu uchwalającego związek komunalnego może być ustanowione na rzecz tego związku prawo wyłączności prowadzenia przedsiębiorstwa autobusowego na jego terenie. Uchwała ta wymaga zgody wymienionej wyżej władzy.

3) Przed udzielaniem koncesji, jak również przed udzielaniem przez Ministra Robót Publicznych zgody na prowadzenie przedsiębiorstwa autobusowego przez instytucje wzgl. przedsiębiorstwa państwowe, powinno się uprzednio zasięgnąć opinii właściwych związków komunalnych. Gdy koncesjonariusz ma otrzymać prawo wyłączności, uprawnienie może być nadane za zgodą interesowanych związków komunalnych.

4) Władza może odmówić zgody na prowadzenie przez związek komunalny przedsiębiorstwa autobusowego tylko wtedy, gdy stoi temu na przeszkodzie ważny interes publiczny. Odnosna decyzja władzy powinna być odpowiednio umotywowana.

5) Wojewodowie powinni wydawać decyzję w sprawie koncesji przy współudziale wydziałów wojewódzkich z głosem stanowczym. O ile do wydania koncesji powołany jest Minister Robót Publicznych, należy wysłuchać opinii wydziałów wojewódzkich, zainteresowanych województw.

6) Wśród warunków koncesyj należałoby przewidzieć świadczenia przedsiębiorcy na rzecz związków komunalnych w związku z korzysta-

niem przez niego z dróg i placów publicznych. Wysokość tych świadczeń określa właściwa władza na podstawie uchwały organów uchwalających związków komunalnych.

7) Związki komunalne, które w chwili wejścia w życie projektowanej ustawy, prowadzić już będą przedsiębiorstwa autobusowe, mogą je prowadzić nadal, bez potrzeby wyjednywania zgody władz.

8) Władzami, powołanymi do udzielania koncesji są w obrębie powiatu starosta, a w obrębie miasta wydzielonego burmistrz, względnie prezydent miasta, w obrębie województwa wojewoda, a jeżeli koncesja obejmować ma dwa lub więcej województw — Ministerstwo Robót Publicznych. Władza, udzielająca koncesje na linie międzymiastowe, ma zawiadomić o wniesieniu podania wszystkie gminy, na drodze koncesji leżące, aby do 14 dni oświadczyły się co do proszonej koncesji. Brak oświadczenia uważany będzie za przyjęcie do wiadomości bez zastrzeżeń.

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

Materiały Komisji dla usprawnienia administracji publicznej przy Prezesie Rady Ministrów. Tom IV. Podział administracyjny Państwa.

Materiały ankietowe w sprawie podziału na gminy, powiaty i województwa. Warszawa 1930. Nakładem Komisji dla usprawnienia administracji publicznej przy Prezesie Rady Ministrów, str. 250, 8-o.

Nowy, bardzo ciekawy tom „Materiałów“ Komisji dla usprawnienia administracji publicznej zawiera materiały, traktujące przeważnie o zagadnieniach samorządowych w podziale administracyjnym Państwa. Jak we wstępie do tego tomu stwierdza Przewodniczący Komisji, Dr. M. Jaroszyński, tom ten „obejmuje materiały, dotyczące ogólnych zasad podziału administracyjnego, a więc jego wielostopniowości i terytorjalnej organizacji jednostek administracyjnych. A ponieważ w kwestji terytorjalnej organizacji jednostek administracyjnych najważniejszą rolę odgrywa ta okoliczność, że w przyjętym u nas systemie każda jednostka administracji ogólnej jest zarazem jednostką samorządu terytorjalnego, i że samorząd ziemski więcej wymagań stawia jednostce administracyjnej pod względem terytorjalnym, niż administracja ogólna, sprowadza się to w istocie rzeczy do zagadnienia jednostki administracyjnej, jako podstawy materialnej dla samorządu terytorjalnego“.

I rzeczywiście, nie inaczej rzecz tę pojęli uczestnicy ankiety, których opinie pomieszczono w tym tomie. Nie znaczy to jednak, żeby do omówienia zagadnień samorządowych się ograniczyli. Zagadnienia samorządowe jednak w ich odpowiedziach dominują. I ja ze względu na zainteresowanie czytelników „Samorządu terytorjalnego“ tym zagadnieniom najwięcej miejsca poświęcę.

Na pierwszym miejscu znajdujemy kwestionariusz „Ankiety w sprawie podziału administra-

cyjnego Państwa", rozpisanej przez Sekcję do spraw podziału administracyjnego Państwa w marcu 1929 r. Kwestjonariusz jest szczegółowy, a samo zagadnienie ujęte bardzo szeroko. Nie leżało widocznie w intencjach Komisji kreować kogokolwiek w wyborze tematu. Ankieta obejmuje ogólne zasady podziału Państwa dla celów administracji ogólnej i samorządowej (t. zn. zagadnienia wielostopniowości podziału, wielkości i siły gospodarczej gmin, powiatów i województw oraz warunki regionalne podziału administracyjnego Państwa), ogólne tezy w sprawie uzgodnienia podziału dla celów administracji ogólnej z podziałem dla celów administracji niezespolonej, a wreszcie — projekty nowego podziału administracyjnego na województwa.

Posuwając się dalej w porządku materji, znajdujemy opinię p. Stanisława Bukowieckiego, Prezesa Prokuraturji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Na czoło swojej obszernej i wielką powagą nacechowanej odpowiedzi wysuwa p. Bukowiecki dwie tezy: podział administracyjny Państwa nie może ulegać częstym zmianom i powinien być obliczony na czas bardzo długi. Stąd wyprowadza autor drugą tezę: planując nowy podział administracyjny trzeba się liczyć nie tyle z obecnymi warunkami naszego Państwa, ale z jego tendencjami rozwojowymi, bo podział administracyjny może w ogromnym stopniu pewne zamierzenia rozwojowe ułatwić, a może je i utrudnić.

Szerzej zastanawia się autor nad kwestją wielostopniowości podziału administracyjnego. Nie widzi możliwości zastosowania u nas podziału dwustopniowego choćby ze względu na obszar naszego Państwa, nie uważa również za możliwe w naszych warunkach zastosowanie podziału czterostopniowego, chociaż ten system posiada wiele zalet, bo brak nam po temu sił materialnych i społecznych. Tembardziej, że czterostopniowy podział administracyjny, pociągnąłby za sobą czterostopniowy samorząd terytorjalny, w przeciwnym bowiem razie wprowadzenie czwartej jednostki administracyjnej miałyby się z celem.

Długo zatrzymuje się autor nad kwestją gminy wiejskiej. Podobnie, jak teoretycznie jest zwolennikiem czterostopniowego podziału administracyjnego, również abstrahując od naszych warunków jest zwolennikiem gminy jednowioskowej, jako naturalnego skupienia ludności, ogniskującego najbardziej żywotne potrzeby lokalne. Ten typ gminy wymagałby jednak wprowadzenia czterostopniowego podziału administracyjnego, którego, zdaniem autora, musimy się wyrzec. Z konieczności więc wypowiada się autor za gminą zbiorową.

P. Dr. Władysław Dalbór, Dyrektor Biura Samorządowego dla Wielkopolski i Pomorza, który już niejednokrotnie w tych sprawach zabierał głos na łamach „Wiadomo-

ści Samorządowych“, wychodzi w swych rozważaniach z założenia, że podstawą samorządu terytorjalnego jest samorząd powiatowy, gdyż dopiero powiatowy związek komunalny może pozwolić sobie na odpowiednie urządzenia techniczne i stały personel fachowy. Gminie wiejskiej pozostawia autor bardzo szczupły zakres zadań o charakterze ściśle lokalnym, który mógłby być wykonywany przez niestały i niezawodowy personel. Oczywiście musiałaby to być gmina bardzo mała, złożona z paru osiedli od 1.000 do 3.000 mieszkańców, łatwa do administrowania przez wójta, mającego do pomocy dorywczą pomoc pisarską ze strony nauczyciela, organisty czy świątelnego gospodarza. Słowem, autor stoi na stanowisku niezawodności i honorowości funkcji w samorządzie gminnym. Gminie takiej odpowiadałby powiat równie niewielki, łatwy do administrowania i bezpośredniego opanowania przez starostę. Powiat taki nie powinien liczyć więcej mieszkańców nad 60.000 w województwach zachodnich, 80.000 — w wojew. południowych, a do 100.000 w wojew. centralnych i wschodnich.

P. Władysław Grabski, Profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, b. Prezes Rady Ministrów, opowiada się za dużą gminą wielowioskową, za dużym powiatem i dużym województwem (7 województw), gdyż „współczesne ułatwienia komunikacyjne pozwalają na częstsze kontakty z ośrodkami administracji i samorządu“, a jednostki większe „mogą sprawniej i bardziej celowo działać“. Zasadniczo jest zwolennikiem podziału trójstopniowego, proponuje jednak wprowadzić czwartą jednostkę administracyjną — obwód szkolny — którego zadaniem byłaby budowa szkoły. (Do opinii dołączony jest projekt ustawy o obwodach szkolnych dla budowy szkół powszechnych, jako wyjątek z pracy p. Wł. Grabskiego p. t. „Kultura wsi i nauczanie powszechne“).

P. Inż. Stanisław Downarowicz, b. Minister Spraw Wewnętrznych, b. Wojewoda Poleski, jest zwolennikiem dużej gminy zbiorowej i dużych powiatów i województw. Zdaniem autora postępująca wciąż naprzód parcelacja i komasacja gruntów, rozstrzyga spór o typ gminy wiejskiej w Polsce, gmina jednowioskowa staje się coraz większym anachronizmem. Minimum zaludnienia gminy określa na 10.000 mieszkańców. Obszar gminy nie powinien przekraczać 200 km² (500 km² w wojew. wschodnich), tak, aby odległość najdalej położonego osiedla od siedziby gminy nie przekraczała 5 — 7 km. (10 km. w wojew. wschodnich). Powiat, uważa p. Downarowicz za podstawową jednostkę samorządu terytorjalnego i szczegółowej realizacji państwowego programu gospodarczego. Obszar powiatu określa średnio na 2 000 km² (5.000 km² w wojew. wschodnich), a minimum jego siły gospodarczej na 500.000 zł. zwyczajnych dochodów budżetowych. Przy podziale na województwa natomiast, zdaniem autora, należy się

kierować nietyle względami na samorząd wojewódzki, gdyż ten ma odgrywać rolę drugorzędną, jako nadbudowa samorządu powiatowego, ale racjonalną organizacją terytorjalną województw, z których każde powinno mieć jasno określone zadanie do spełnienia.

P. Piotr Dunin-Borkowski, b. Wojewoda Lwowski i Poznański, opowiada się za czterostopniowym podziałem administracyjnym ze względów ogólnie - administracyjnych. Przy obecnym trójstopniowym systemie administracji, instancją zażaleniową jest ministerstwo, co utrudnia władzom centralnym pełnienie ich istotnych obowiązków. P. Borkowski proponuje wprowadzenie czwartej jednostki administracyjnej nad województwami — prowincji. Szef prowincji byłby ostatnią instancją zażaleniową i reprezentantem rządu na terenie prowincji, w którego rękach byłyby zespolone wszystkie działy administracji państwowej oprócz administracji wojskowej, wymiaru sprawiedliwości, kolei oraz poczt i telegrafów. Stanowisko służbowe szefa prowincji byłoby stanowiskiem politycznym, związanym z osobą aktualnie u steru rządów stojącego prezesa Rady Ministrów. Pozwoliłoby to uczynić stanowisko służbowe wojewody, stanowiskiem fachowym i zapobiegło w ten sposób częstym zmianom na tem stanowisku. Województwo w tej koncepcji powinno być niewielkie swym obszarem, łatwe do opanowania przez wojewodę. To samo tyczy się powiatu. Czterostopniowy podział dotyczyłby również i samorządu terytorjalnego. Autor nie widzi żadnych przeszkód po temu. Nowy stopień samorządu potrzebowałby pewnych środków, ale też wziąłby na siebie pewien zakres obowiązków, spełnianych obecnie przez Państwo względnie przez inne stopnie samorządu terytorjalnego. Również nie widzi autor złych stron zmniejszenia obszarów województw i powiatów. Reforma taka pociągnęłaby za sobą tylko konieczność odpowiedniego ustosunkowania zakresów działania na poszczególnych stopniach samorządu.

P. Marjan Zbrowski, b. Naczelnik Wydziału Samorządowego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, również jest zwolennikiem czterostopniowego podziału administracyjnego, motywując to względami ogólnie - administracyjnymi. Ta nowa, ponad województwem stojąca jednostka administracyjna, którą p. Zbrowski nazywa wielkorządztwem, odpowiadałaby potrzebie traktowania pewnych zagadnień administracyjnych na szerszej podstawie terytorjalnej, niż dzisiejsze województwa. W koncepcji tej dzisiejsze województwa są formą przejściową do jednostek wyższego rzędu. Kiedyś mogą zniknąć i znów powróci trójstopniowy system administracji. Autor przywiązuje dużą wagę do wystarczalności gospodarczej obszaru gminy wiejskiej i powiatu. Minimum zaludnienia gminy wiejskiej określa na 3.000 mieszk., zresztą granicą wielkość

ci obszaru gminy ma być odległość najdalej od siedziby gminy położonego osiedla — 3 km., wyjątkowo 5 km. Gmina taka z konieczności byłaby gminą zbiorową. Autor opinii zajmuje się stanowiskiem prawnym części składowej gminy t. zw. obecnej gromady wzgl. gminy jednowioskowej nie odmawiając im pewnego rodzaju samorządu lokalnego, pomocniczego w stosunku do gminy. Podobnie jak gminy również i powiaty, powinny otrzymać podstawę materialną, wystarczającą do przeprowadzenia ciążących na samorządzie terytorjalnym zadań. Wykładnikiem tej wystarczalności ma być budżet powiatowego związku komunalnego nie niższy od 700,000 do 1 miliona zł., co odpowiadałoby obszarowi o 100.000 do 200.000 mieszkańców.

Odrębne stanowisko zajmuje p. Dr. S z c z e s n y W a c h h o l z, który jest zwolennikiem dwustopniowego podziału administracyjnego. W jego koncepcji dwuinstancyjna pionowa rozbudowa administracji zupełnie odpowie potrzebom życia, o ile gminie przyznamy rolę pełnowartościowej jednostki administracyjnej, a równocześnie powołamy do życia sądownictwo administracyjne. Dla potrzeb samorządu terytorjalnego również wystarczająca jest dwustopniowa organizacja pod warunkiem, że gminie i powiatowi nadamy silną organizację terytorjalną. Gmina powinna się składać z kilku miejscowości, skupionych około pewnego naturalnego ośrodka, była by to jednak gmina jednolita, a nie zbiorowa, o możliwie najprostszej organizacji wewnętrznej. Szczególną wagę przywiązuje autor do stworzenia należytej podstawy terytorjalnej dla samorządu powiatowego, a to zarówno pod względem obszaru, jak i wewnętrznej spójności. Każdy powiat stanowiłby odrębną jednostkę regionalną, skupioną około odpowiedniego centrum miejskiego. Ilość ich wynosiłaby około 61. W tych warunkach samorząd powiatowy mógłby przejąć większą część zakresu działania samorządu wojewódzkiego, a co przewyższałoby jego zdolność gospodarczą, mogłoby być podejmowane przez międzykomunalne związki powiatów, posiadające wszystkie zalety prawdziwie regionalnych związków komunalnych, a nie posiadające wad jednostek administracyjnych o sztywnych granicach.

Opinia p. Dr. Wachholza zawiera nadto bardzo ciekawe uwagi o reformie samorządu wogóle. Punkt ciężkości reformy samorządu leży w należytej organizacji reprezentacji samorządowej, do której należy wprowadzić przedstawicielstwo samorządu zawodowego. Należy się na to zdecydować ze względu na coraz większą rolę, jaką zaczyna odgrywać w organizacji współczesnych społeczeństw samorząd zawodowy, a także ze względu na konieczność wyjścia z obecnej sytuacji w samorządach, gdzie reprezentacja, wybierana na podstawie pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego, jest re-

prezentacją polityczną, zdolną tylko do akcji politycznej, a nie gospodarczej. To połączenie dotychczasowego samorządu terytorjalnego z samorządem zawodowym, wprowadziłoby czynnik fachowości do kierownictwa samorządu terytorjalnego, a jednocześnie stępiłoby ostrze zawodowego egoizmu w samorządzie zawodowym.

Następną z kolei jest opinia p. Czesława Żułkiewicza, inspektora starostw Województwa Krakowskiego. Opinia ta jest zwięzła, ale bardzo sumiennie potraktowana odpowiedzią na ankietę, opartą niewątpliwie na dużym doświadczeniu i znajomości stosunków w zachodniej części Małopolski. Zwraca uwagę opinia, przemawiająca za wprowadzeniem tam gmin zbiorowych na miejsce słabych finansowo gmin jednowioskowych.

Mamy wreszcie w Tomie IV pracę p. Stanisława Podwińskiego, radcy min. w Min. Spraw Wewn., p. t. „Zagadnienie wielkości gminy wiejskiej w Polsce“, która była zgłoszona jako referat na konferencję Sekcji do spraw podziału admin. Państwa w dn. 12 i 13 grudnia 1929 r., poświęconą omówieniu ogólnych zasad podziału administracyjnego, jako podstawy materialnej dla samorządu terytorjalnego, oraz stenogram obrad tej konferencji. Praca p. Podwińskiego była drukowana w Nr 4 „Samorządu Terytorjalnego“, nie będę więc jej tutaj omawiać, w tymże numerze „Samorządu“ pomieszczone było obszernie sprawozdanie o przebiegu i wynikach konferencji.

Zbiór materiałów Tomu IV zamykają tezy do referatu o zasadniczym typie gminy wiejskiej w Polsce, wygłoszonego przez D-ra M. Z. Jaroszyńskiego na posiedzeniu Rady Zjazdów Samorządu Ziemskiego w dn. 21 grudnia 1929 r., znane już czytelnikom z Nr 4 „Samorządu Terytorjalnego“.

W. B.

Oświata Pozaszkolna Samorządu Miasta st. Warszawy.

Wydawnictwo Instytutu Oświaty Dorosłych, Warszawa
1930 r., stron 238.

Samorząd miasta st. Warszawy prowadził od roku 1915/16 pracę oświatową, która z roku na rok rozwijała się coraz intensywniej, przejmowała formy coraz doskonalsze, przystosowane do życia, wykonywując wypróbowane zasady i metody pracy oświatowej w innych państwach.

W miarę rozwoju oświaty pozaszkolnej, zwiększały się fundusze Sekcji Oświaty Pozaszkolnej. Wynosiły one:

w 1924/25	364.000 zł.
„ 1925/26	540.000 „
„ 1926/27	505.000 „
„ 1927/28	653.000 „

Zróżniczkowała się praca w dziedzinie nauczania. W 1916—1917 roku prowadzona była tylko na kursach początkowych dorosłych (155 kompletów) i na Uniwersytecie powszechnym (43 komplety), w 1927/28 prowadzona była: na Kursach początkowych dorosłych (66 kompletów), Uniwersytecie powszechnym (12 kompletów), w Szkole dla dorosłych (7 kompletów), na Kursach dla młodocianych (35 kompletów), w Szkole dla młodocianych (45 kompletów). Widzimy z tego, że wydzieleni zostali z kursów dorosłych młodociani i stworzone zostały szkoły tak dla dorosłych jak i młodocianych. W 1927/28 zapisanych było:

na Kursach początkowych dorosłych	— 2.160 osób
na Kursach początkowych młodocianych	— 1.182 osoby
w Szkołach dla dorosłych	— 254 osoby
w Szkołach dla młodocianych	— 1.692 osoby
na Uniwersytecie powszechnym	— 285 osób

Oprócz stałego nauczania Sekcja Oświaty pozaszkolnej prowadzi akcję oświatową i wycieczkową. Odczytów wygłoszono w 1927/28 r.

	— 203
z czego historycznych	— 24
z literatury i sztuki	— 27
z higieny	— 32
społeczne	— 41
geograficzne, przyrodnicze, techniczne	— 79
Wycieczek zorganizowano	— 541
najwięcej historycznych	— 247.

Od 1923/24 utworzono dział świetlic. Ilość uczestników świetlic wynosi:

w 1923/24 r.	308 osób
„ 1924/25 „	270 osób
„ 1925/26 „	656 osób
„ 1926/27 „	613 osób
„ 1927/28 „	1.045 osób.

Po tym krótkim zobrazowaniu działalności oświaty pozaszkolnej miasta st. Warszawy na podstawie zamieszczonych w książce licznych wykresów, przystąpimy do treści pracy zbiorowej, wydanej przez Instytut Oświaty Dorosłych. Zadanie książki jest raczej dydaktyczne, niż sprawozdawcze. Bezpośrednio biorący udział w pracy działacze oświatowi, dzielą się z czytelnikami swymi doświadczeniami, wspomnieniami w poszczególnych działach pracy, a przez to ułatwiają zadania innym, to zagadnienie podejmującym. A doświadczenia te opisane są w różnych działach pracy, w nauczaniu dorosłych, młodocianych, na kursach początkowych, w szkołach, w uniwersytecie powszechnym; w akcji świetlicowej, w organizo-

waniu teatru w świetlicach, organizowaniu wycieczek, odczytów, koła oświatowego itd.

Poważne miejsce zajmują ciekawe głosy słuchaczy i nauczycieli, malujące poszczególne przejawy życia kursów i odczucia kursistów. Dopelniają to liczne, choć niezawsze dobrze wykonane, ilustracje i dość szczegółowo opracowane wykresy.

A. B.

Warszawa. Nakładem Magistratu miasta stoł. Warszawy, 1929. Str. 386 i kilkanaście fotografii.

Wielka zbiorowa monografia „ku upamiętnieniu dziesięciu lat samorządu stolicy w niepodległej Polsce”. Zawiera prace: Jakimowicz R., Prahistorja Warszawy; Siemieński J., Warszawa w dziejach Polski; Żebrowski T., Dawny samorząd warszawski; Zawadzki J., Samorząd Warszawy od 1916—29; Janowski A., Życie dzielnic stolicy; Strzelecki E., Ludność Warszawy; Wroczyński C., Sprawy zdrowia publicznego w stolicy w okresie 1918—28; Koralewski K., Opieka społeczna w stolicy niepodległej Polski 1918—1928; Pański A., Stosunki oświatowe Warszawy; Przybyłowicz W., Życie naukowe Warszawy; Sierosławski S., Życie kulturalno-artystyczne Warszawy; Piltz F., Instytucje kredytowe Warszawy; Chmielewski M., Przemysł i handel Warszawy; Podolski R., Transport i komunikacja na terenie Warszawy; Rabczewski W., Wodociągi i kanalizacja Warszawy; Tyszką B., Elektrownie publiczne m. Warszawy; Świerczewski C., Gazownia miejska m. st. Warszawy; Budziszewski E., Zaopatrywanie Warszawy w najważniejsze artykuły pierwszej potrzeby.

Książka daje obraz Warszawy historyczny i współczesny. Zwłaszcza na tle życia współczesnej Warszawy, uwydatniona została rola samorządu, jego działalność społeczna i gospodarcza. Książka zawiera niezmiernie wiele materiału opracowanego najczęściej po raz pierwszy. Należy podkreślić niezmierną staranność w doborze i wykonaniu prac. Książka może być wzorem dla podobnych monografii innych miast. Książkę redagował Komitet, złożony z pp.: Ilskiego, Limanowskiego, Szpotkańskiego i Sierosławskiego. Sekretarzem redakcji był p. E. Strzelecki.

K.

Rocznik Łódzki poświęcony historii Łodzi i okolicy. Wydawnictwo Archiwum Akt dawnych m. Łodzi, Tom I, str. 440 i kilkanaście plansz. Pod redakcją J. Raciborskiego, B. Ziemieckiego i K. Kaczmarczyka. Nakładem Miasta Łodzi.

Rocznik zawiera poza przedmową i wstępem profesorów Kochanowskiego i Handelsmana, prace następujące: J. Paczkowski, Międzykomunalne związki miast (dla zjednoczenia archiwów); A. Bachulski, O potrzebie założenia w Łodzi archiwum gospodarczego; J. Siemieński, Źródła archiwalne do

historji Łodzi i Księgi miejskie dawnej Łodzi; A. Stebelski, Archiwalja łódzkie z okresu rządów pruskich 1793—1807; K. Konarski, Archiwalja łódzkie w państwowem archiwum akt dawnych; S. Arnold, Stosunki gospodarczo-społeczne w okolicach Łodzi we wczesnem średniowieczu; M. Baruch, Nazwa Łodzi; K. Kaczmarczyk, Lokacja starej Łodzi na prawie niemieckiem w r. 1387; R. Przelaskowski, Listy prymasa Ostrowskiego do biskupa Rybińskiego i wzmianka w nich o Łodzi; M. Bałaban, Przedmowa do pracy Alperina p. t. Żydzi w Łodzi; A. Alperin, Żydzi w Łodzi; K. Konarski, St. Staszic w Łodzi; J. Raciborski, Dawny ratusz łódzki; M. Witkowski, Łódź w czasie rewolucji 1831 r.; A. Hoefig, Powstanie listopadowe w świetle dokumentów łódzkich; R. Przelaskowski, Zagadnienia polityczne w życiu wyznaniowem Łodzi w XIX w.; J. Litwin, Łódzkie surogaty monety zdawkowej w okresie powstania styczniowego; W. Łopaciński, Projekt założenia instytutu politechnicznego w Łodzi w latach 1864—67; A. Kraushar, Ze wspomnień niedawnej przeszłości; E. Rosset, Łódź w latach 1860—70.

Imponujący rozmiarami rocznik, jest doniosłą próbą rozpoczęcia źródłowych prac nad historją stolicy przemysłu polskiego. Zebrane w nim przyczynki, oświetlają wiele momentów z historji Łodzi od jej zarania aż do czasów ostatnich. Wszyscy interesujący się rozwojem Łodzi — tego stale najbardziej zaniedbywanego ośrodka naszej kultury, powinni zaznać się z tą pracą. Najbardziej zasługuje na podkreślenie fakt, że „Rocznik“ wydany został nakładem miasta i głównie z materiałów łódzkiego archiwum miejskiego. Księga ta udowadnia, jak prawdziwym był napis, umieszczony przed wiekami na archiwum frankfurckiem, że archiwum miejskie jest najcenniejszym skarbem miasta i jego chlubą, co przypomniał w swym artykule p. Paczkowski, a co słusnie winno zdobić wejścia do naszych archiwów miejskich, tak dzisiaj niesłychanie zaniedbanych i lekceważonych. Rocznik Łódzki jest przykładem, który winno naśladować jak najwięcej miast polskich. Poza artykułami, Rocznik przynosi bardzo cenną bibliografję Łodzi za rok 1927, nekrolog prezydenta M. Cynarskiego, sprawozdanie i statut Archiwum m. Łodzi. K. K.

Stanisław Rychliński. Marnotrawstwo sił i środków w przemyśle polskim. Warszawa, 1930, str. 162. Instytut gospodarstwa społecznego.

„Marnotrawstwo w przemyśle polskim“ jest to przewodnik po kilkunastu tomach ważnej, niedawno wydanej, a już zapomnianej pracy Komisji Ankietowej badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany. Praca ta właściwie jest czemś więcej — jest zamknięciem, uporządkowaniem i wydobyciem na jaw najważniejszych rezultatów i prac Komisji —

jest niejako syntezą tych prac, dokonaną niezmiernie logicznie, umiejętnie i z talentem. Prawdopodobnie praca ta wywoła ponowne zainteresowanie się Komisją Ankietową i wynikami jej dochodzeń.

K.

Stanisław Stempowski. Materiały do bibliografii polityki agrarnej, oraz zagadnień historycznych, ekonomicznych, prawnych i technicznych, z polityką agrarną związanych. Warszawa, 1929, str. 60. Wydawnictwo Ministerstwa Reform Rolnych.

Podtytuł powyższego dzieła mówi, że książka przeznaczona została „dla użytku pracujących nad przebudową ustroju rolnego w Polsce”. Praktyczna potrzeba wskazówek bibliograficznych dla opracowujących różne zagadnienia polityki agrarnej, zrodziła to ważne wydawnictwo. Objęło ono, oprócz zagadnień teorii i praktyki polityki agrarnej, zagadnienia historii wsi, ogólne zagadnienia ekonomiczne związane z rolnictwem i kwestją agrarną, wreszcie zagadnienia prawne i techniczne. Książka posiada to wielkie znaczenie, że zawiera dzieła ważne dla danych zagadnień w chwili obecnej, że nie zawiera balastu dzieł przedawnionych i posiadających tylko wartość historyczną. Bibliografia obejmuje dzieła w kilku językach obcych — ponadto podane są biblioteki w Warszawie, posiadające dane książki. Bibliografia dzięki temu, że jest wyborem najważniejszych i najbardziej dostępnych dzieł — jest niezmiernie ważnym źródłem informacji dla czytelników — praktyków. Ważna jest również dla samorządowych działaczy.

Br.

R. Rudzińska. Bibliografia pracy społecznej 1900—1928. Warszawa, 1929, str. 285. Wolna Wszechnica Polska. Studium pracy społeczno-oświatowej. Prace seminarjum bibliograficznego Nr. 2, pod redakcją J. Muszkowskiego i H. Radlińskiej.

Dzieło zawiera charakterystykę piśmiennictwa z zakresu pracy społecznej przez p. H. Radlińską, Opis metody, spis działów dzieła dokonany przez autorkę bibliografii, wreszcie samą bibliografię, podzieloną według systemu dziesiętnego.

Dla wszystkich pracowników na polu polityki społecznej, samorządu, współdzielczości, jest to niezmiernie cenne i ważne źródło informacji o książkach — pierwsze dotąd ich usystematyzowanie. Należy podkreślić ten wysiłek i wielkie znaczenie pracy dla każdego, kto w dziedzinie tej pragnie się zorientować, kto będzie szukał wiadomości o książkach. Zarzut, który możnaby postawić Bibliografii, jest sama nazwa — dość nieokreślona i niewyraźna, zacierająca granice zagadnień. Należałoby raczej nazwać ją bibliografią polityki społecznej, gdyż z drobnymi uchyleniami tym właśnie jest. Drugi zarzut

postawilibyśmy dziesiętnemu systemowi, zastosowanemu do podziału zagadnień. Jest to podział sztuczny, nie odpowiadający naturalnemu rozgałęzieniu się zagadnień. To też dla doraźnej pracy, dla poszukiwania pewnych działów i książek, może być wygodny — mniej mada się dla chcących znaleźć drogę w systematycznej pracy, w kolejności zagadnień naturalnej. Razi wielokrotnie korekta i błędy, które robia figle, utrudniające znalezienie danej książki, np. na str. 109 w sprawie referatu S. Bieńkowskiego. Zauważyliśmy brak niektórych książek, następujących autorów: Bornszteirowej, Branego, Caspariego, Gorskiego, Kożucha, Lipińskiego, Rundszteina, Osieckiego, Wóycickiego. Brak również monografii polskich autorów o polskich stosunkach społecznych w językach obcych: Strasburgera, Hersego, Schwejkerta, Wóycickiego. Gorski niesłusznie figuruje jako Górski. Kempner S. ekonomista, połączony został z Kempnerem S. lekarzem. Mimo te drobne usterki, praca niezmiernie potrzebna i pożyteczna.

Wś.

Przewodnik oświaty dorosłych (1928) pod redakcją A. Kownewki i K. Kornilowicza. Warszawa, 1929, str. 259. Wydawnictwo federacji oświatowej organizacji społecznych.

Książka zawiera prace: H. Radlińska — Z przeszłości pracy oświatowej w Polsce; K. Kornilowicz — Drogi oświaty dorosłych; H. Pleszczyńska — Formy pracy kulturalno-oświatowej w Polsce. Dział informacyjny zawiera wiadomości o działalności organów państwowych, samorządowych, uczelni wyższych i polskich instytucji społecznych w dziedzinie oświaty, a również informacje o oświacie pozaszkolnej wśród mniejszości narodowych w Polsce. Praca ta wielkich rozmiarów, jest pierwszą próbą zobrazowania dorobku dotychczasowego w dziedzinie oświaty dorosłych u nas. Ze względu na wagę zagadnienia, zwłaszcza na znaczenie jego w pracach samorządowych i na bardzo sumienne i staranne przygotowanie dzieła, polecamy go najgoręcej działaczom samorządowym.

B. W.

Zagadnienia oświaty dorosłych. Dwie Konferencje. Wydawnictwo federacji oświatowej organizacji społecznych pod redakcją K. Kornilowicza, Warszawa, 1930, str. 271.

Książka powyższa jest niezmiernie aktualna. Zawiera sprawozdanie z dwóch doniosłych konferencji działaczy oświatowych: polskiej w Kazimierzu nad Wisłą i międzynarodowej w Cambridge. Na konferencjach rozpatrywano problemat oświaty dorosłych w całej pełni, jako wielki problemat kultury, mający specjalnie doniosłe znaczenie we współczesnym życiu, w okresie szybkich przemian społecznych. Poznanie tych rozważań potrzebne jest specjalnie dla wszystkich działaczy samorządowych. Praca kulturalna naszych samo-

rządów, jest wciąż jeszcze w zaniedbaniu, tymczasem stanowi ważną dźwignię naszego życia. Jedną z przyczyn tego stanu, jest niedostateczne wniknięcie w istotę tej pracy. Książka niniejsza potrafi wywołać najpoważniejsze refleksje i dużo nauczyć.

W.

Bibliografia oświaty pozaszkolnej (1900—1928) pod redakcją J. Muszkowskiego i H. Radlińskiej w opracowaniu J. Skarżyńskiej. Warszawa, 1929, str. 174. Nakładem Min. W. R. i O. P.

Bibliografia ta imponuje. Wskazuje na niezmiernie szybki i wielki nasz dorobek w omawianej dziedzinie. Oświata pozaszkolna jest tem polem, na którym dokonano u nas niezmiernie wiele i to zarówno na polu praktycznego życia, jak i teorii. Wobec zainteresowania kwestjami oświatowymi, jakie istnieje u nas, bibliografia jest jaknajbardziej na czasie.

W.

BIBLIOGRAFJA

Książki polskie.

Adamski St. Ks. — Unja związków spółdzielczych w Polsce. Poznań, 1929. Nakładem Unji Zw. Spółdz. w Polsce, str. 43. Zł. 1.—

Babicki Czesław J. — Wychowanie dziecka opuszczonego w zakładach opiekuńczo - wychowawczych. Część I — Założenia teoretyczne. Warszawa, 1929. Nakł. Sp. Akc. Polska Składnica Pomocy Szkolnych; str. 131, Zł. 6.—

Barański Rajmund, Dr. Med. — O samowystarczalności stacji opieki nad matką i dzieckiem. Warszawa, 1930. Nakł. Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem; str. 10. Zł. 0.35.

Bielecki Jan. — Młodzież a reformy na wsi. Warszawa, 1930. Nakł. Związku Rewizyjnego Spółdz. Roln.; str. 63. Zł. 0.70.

Borowski Leon, Inż. — Wyniki badań laboratoryjnych materiałów kamiennych, używanych do budowy i utrzymania dróg w Polsce. Warszawa, 1929. Nakł. Drogowego Instytutu Badawczego przy Politechnice Warsz., str. 55.

Borowski Leon Inż. — Prace drugiego polskiego kongresu drogowego 1929. Warszawa, 1929. Nakł. Stowarz. Członków Polskich Kongresów Drogowych; str. 138.

Czaputowicz St. Dr. — Zbiór ważniejszych ustaw i rozporządzeń administracyjnych w tekstach i streszczeniu. Warszawa, 1930. Nakł. własnym; str. 1103. Zł. 12.—

Dobrzyński Władysław Dr. — Z dziedziny zawsze żywej sprawy mieszkaniowej. Ewolucja pojęcia miasta - ogrodu. Warszawa, 1930; str. 7. Zł. 0.60.

Dobrzyński Władysław Dr. — Jak przeciwdziałać zbytniemu skupieniu ludności w miastach wielkich. Warszawa, 1930. Nakł. „Praca i Opieka Społeczna“; str. 19. Zł. 2.—

Drozdowski Henryk. — W sprawie organizacji obrotu zbóż i produktów hodowli w Polsce. Mały elewator zbożowo-przetworowy. (Struktura zasadnicza). Nakł. T-wa „Spichrz Gminny“, Sp. z o. o. Warszawa, 1930, str. 10.

Faber Harald. — Spółdzielczość w rolnictwie duńskim. Nakładem Spółdzielni Wydawniczej U. Z. S. Poznań, 1929, str. 171. Zł. 6.—.

Filipkowska - Szemplińska J. — Organizacja bibliotek szkolnych. Nakładem Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek. Warszawa, 1930, str. 115. Zł. 5.—.

Fredyk Stefan. — Instrukcja biurowa dla naczelników gmin. Wąbrzeźno, 1929. Nakładem „Głosu Wąbrzeskiego“, str. 18.

Fredyk Stefan. — Instrukcja biurowa dla wójtów. Wąbrzeźno, 1929. Nakł. „Głosu Wąbrzeskiego“, str. 18.

Fredyk Stefan. — Instrukcja biurowa dla sołtysów przełożonych ob-szarów dworskich. Wąbrzeźno, 1929. Nakł. „Głosu Wąbrzeskiego“, str. 18.

Heyman Marcin. — X-lecie szpitalnictwa Rzeczypospolitej Polskiej 1918 — 1928. Warszawa 1929. Nakładem Departamentu Służby Zdrowia Min. Spraw Wewn., str. 35.

Instrukcja i poradnik dla opiekunów społecznych. Warszawa 1930. Nakł. Biura Zjazdów Sam. Ziemińskiego, str. 45. Zł. 0,50.

Instrukcja w sprawie zakładania przedszkoli. Warszawa 1930. Nakładem Związku Pracy Obywatelskiej Kobiety, str. 30. Zł. 0,40.

Janikowski Tadeusz Inż. — Zasady organizacji gospodarstw małych. Warszawa 1930. Nakł. Państw. Instytutu Naukowego Gosp. Wiejsk. w Puławach, str. 464

Klarnier Czesław. — Polityka mieszkaniowa w Polsce i zagranicą. Warszawa 1930. Nakł. Izby Przem.-Handl., str. 245. Zł. 8.—.

Ludkiewicz Zdzisław Prof. — Stosunki agrarne Rzeczypospolitej Polskiej, tom I, woj. Pomorskie. Warszawa 1929. Nakł. Min. Reform Rolnych, str. 195. Zł. 12.50.

Łoza Stanisław. — Hoesicka bibliografia prawnicza polska 1918—1928. Warszawa 1930. Nakł. Księg. F. Hoesicka, str. 181. Zł. 10.—.

Manteuffel Tadeusz. — Życie miejskie w wiekach średnich. Warszawa 1930. Nakł. Bibliotekę Groszowej, str. 46. Zł. 1.50.

Maślankiewicz Piotr. — Analiza sprawozdań bibliotecznych Towarzystwa Czytelni Ludowych za okres 5-cioletni 1923/24 do 1927/28. Warszawa 1930. Skł. Główny Dom Książki Polskiej, str. 13.

Materiały Komisji dla usprawnienia administracji publicznej przy Prezie Rady Ministrów, tom I. Podział administracyjny Państwa, str. 162, tom II — Zagadnienia urzędnicze, str. 120, tom III — Zagadnienia urzędnicze, str. 636, tom IV — Podział administracyjny Państwa, str. 250. Warszawa 1929. Nakł. Kom. dla Usprawn. Administr. Publ. przy Prezie Rady Ministrów.

Oświata pozaszkolna samorządu m. st. Warszawy. Warszawa 1930. Wydawn. Instytutu Oświaty Dorosłych, str. 238.

Piasecki Eugenjusz Dr. — Wychowanie fizyczne. Warszawa 1930. Nakł. Pol. Komitetu Opieki nad Dzieckiem, str. 60. Zł. 4.—.

Projekt zrealizowania współpracy w zakresie walki z gruźlicą w Polsce. Warszawa 1930. Nakł. Pol. Zw. Przeciwgruźliczego, str. 44.

Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, pod redakcją Kasperskiego Kazimierza, Krzeczowskiego Konstantego, Miklaszewskiego Bolesława. Rok VII. Warszawa 1929. Nakł. W. S. H., str. 169.

Rocznik Statystyczny Spółdzielni Rolniczych za 1928 r. Warszawa 1929. Nakł. Zjedn. Zw. Spółdz. Roln. Rzplitej Polskiej, str. 359.

Rosenkranz A. i Koziół F. — Ustawa o opłatach stemplowych wraz z nowellami i przepisami wykonawczymi. Poznań 1930. Nakł. Wojew. Inst. Wyd., str. 435. Zł. 8.50.

Rychliński Stanisław. — Marnotrawstwo sił i środków w przemyśle polskim. Wyniki prac komisji ankietowej, badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany. Warszawa 1930. Nakł. Inst. Gosp. Społecznego, str. 164.

Samorząd Powiatowy Piotrkowski 1919—1929. Piotrków 1929. Nakł. Wyd. Powiatowego Sejmiku w Piotrkowie, str. 39.

Sisslé Eugenjusz. — Samorząd organizacyjny ubezpieczeń społecznych w świetle teorii prawa administracyjnego. Warszawa 1930. Nakł. „Praca i Opieka Społeczna”, str. 31. Zł. 1.50.

Sprawozdanie o stanie zdrowotnym Rzplitej Polskiej oraz o działalności władz instytucji zdrowia publicznego w r. 1927. Warszawa 1929. Nakł. Depart. Służby Zdrowia, str. 198.

Sprawozdanie z działalności Zarządu m. st. Warszawy za rok budżetowy 1/IV.28 do 31/III.29. Warszawa 1929. Nakł. Magistratu m. st. Warszawy, str. 320.

Stempowski Stanisław. — Materiały do bibliografii polityki agrarnej oraz zagadnień historycznych, ekonomicznych, prawnych i technicznych, z polityką agrarną związanych. Warszawa 1929. Nakł. Min. Reform Rolnych, str. 60. Zł. 2.75.

Szuman Wanda. — Rola opiekunów społecznych. Warszawa 1930. Nakł. Polskiego Komitetu Opieki nad Dzieckiem, str. 34.

Świeżyński Ryszard. — Uniwersytety ludowe w Danii i ich znaczenie dla Polski. Poznań 1930. Nakł. Tow. Czytelni Ludowych, str. 11.

Tilles Ferdynand Dr. — Zbiórka oszczędności budowlana i projekt budowlany. Kraków 1930. Nakł. Tow. Ekonomicznego w Krakowie, str. 22. Zł. 1.50.

Warunki życia robotniczego w Warszawie, Łodzi i Zagłębiu Dąbrowskim w świetle ankiet 1927 roku. Warszawa 1929. Nakł. Inst. Gosp. Społecznego, str. 324.

Weryho - Radziwiłłowiczowa Marja. — Zarys wychowania przedszkolnego. Warszawa 1930. Nakł. Polsk. Komitetu Opieki nad Dzieckiem, str. 24.

Województwo Śląskie. 1918 — 1928. Rozwój administracji samorządowej woj. śląskiego w zarysie. Informator i przewodnik po wystawie woj. śląskiego na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu. Katowice 1929. Nakł. Śląskiej Rady Wojewódzkiej w Katowicach, str. 348. Zł. 4.—.

Wolert Władysław. — Demokracja i kultura. Praca oświatowa zagranicą. Kierunki, organizacje, typy, działalność, metody. Warszawa 1930. Nakł. Wyd. Społeczno-Wychowawczego Związku Spółdzielni Spożywców Rzplitej Polskiej, str. 728. Zł. 30.—.

Zakrzewski Tadeusz. — Ruch spółdzielczy we wsi estońskiej. Warszawa 1929. Nakł. Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rolniczych, str. 83.

Żłobicki Władysław. — Potrzeby szkolnictwa powszechnego i ich finansowanie przez samorządy i państwo w najbliższej przyszłości. Warszawa 1930. Nakł. Min. W. R. i O. P., str. 35.

Czasopisma polskie *).

Bogusławski A. — Obciążenie samorządów. Samorząd 12, 8, 118 — 119, (23/II, 30).

Browiński M. — Projektowane ulgi w podatku przemysłowym a finanse komunalne. — Samorząd Miejski 10, 1 — 2, 13 — 15, 1930.

D. K. — Powiaty miejskie. Gazeta Administracji i Policji Państwowej 12, 5, 154 — 157 (1/III, 30).

D. W. — Zadania samorządu wobec walki z alkoholizmem. — Wiadomości Samorządowe 4, 2, 21 — 24 (15/I, 30).

Gajewski W. — Błędne tendencje Dyrekcji P. Z. U. W. — Samorząd 12, 11, 187 — 190 (16/III, 30).

Gajewski W. — Gospodarka samorządu wobec kryzysu gospodarczego. — Samorząd 12, 7, 101 — 103 (16/II, 30).

Gliszczyński St. — Opłaty drogowe. — Samorząd 12, 1, 3—4 (5/I, 30).

Gliszczyński St. — Obwałowanie Wisły. — Samorząd 12, 11, 185 — 186 (16/III, 30).

Gliszczyński St. — Jeszcze o zarządach drogowych. — Samorząd 12, 13, 221 — 223 (30/III, 30).

H. M. — Kilka cyfr z dziedziny finansów komunalnych. — Samorząd 12, 2, 18 — 22 (12/I, 30).

Horowitz H. dr. — W obronie prawdy. (Fundusz specjalny na akcję przeciwpożarową). — Samorząd 12, 5, 76 — 77 (12/II, 30).

J. M. — „Mała ustawa samorządowa“ na warsztacie sejmowym. — Samorząd 12, 5, 69 — 72 (2/II, 30).

J. M. — Samorząd na widowni politycznej. — Samorząd 12, 3, 33 — 35 (19/I, 30).

Jagodziński Z. — Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami społecznymi. — Samorząd 12, 10, 168 — 169 (9/III, 30).

Jagodziński Z. — Jaką powinna być gmina wiejska. — Samorząd 12, 8, 119 — 121 (23/II, 30).

Jakubowski Kazimierz. — Ustawodawstwo polskie a gminy jednostkowe w woj. poznańskim. — Pracownik Samorządowy 7, 1 i 2, 4 — 7 i 24 — 26 (15 i 31/I, 30).

Jaroszyński M. — O t. zw. gminie „średniej“. — Samorząd 12, 12, 205 — 208 (23/II, 30).

Jaroszyński M. — Jeszcze w sprawie zatwierdzania budżetów komunalnych. — Samorząd 12, 6, 85 — 86 (9/II, 30).

Jaroszyński M. — Stosunek gminy do powiatu. — Głos Gminy Wiejskiej 6, 1, 2 — 3 (1/I, 30).

*) Cyfra pierwsza oznacza rocznik danego czasopisma, druga — zeszyt, trzecia i czwarta — strony, piąta, szósta i siódma — datę danego zeszytu.

Jaroszyński M. — Zatwierdzanie budżetów komunalnych. — Samorząd 12, 2, 17 — 18 (12/I.30).

Kasperowicz F. Dr. — Hygiena pracy pracownika samorządowego. — Pracownik Samorządowy 7, 3, 44 — 47 (15/II.30).

Kopczyński Stanisław. — Znaczenie ekonomiczne przemysłu ludowego w Polsce. — Polska Gospodarcza 11, 3, 92 — 96 (18/I.30).

Lechnicki Felicjan. — Aktualne zagadnienia produkcji rolnej. — Samorząd 12, 11 i 12, 186 — 187 i 208 — 210 (16 i 23/III.30).

Leszczyński Stanisław. — Komunikacja autobusowa w woj. krakowskim. — Wiadomości Stowarzyszenia Członków Polskich Kongresów Drogowych 4, 34, 3 — 25 (styczeń 1930).

Maćkowski Z. — Budżety samorządów na okres 1930/31. Samorząd 12, 5, 72 — 75 (2/II.30).

Malessa St. — Rozwiązanie zagadnienia mieszkaniowego przez gminę m. Chojnic. Samorząd Miejski 10, 4, 130 — 145, 1930.

Michejda Tadeusz Inż. — Parę uwag o zwalczaniu nędzy mieszkaniowej. Orędownik Samorządu 6, 2 i 3, 5 — 7 (25/I i 10/II.30).

Minchejmer Ryszard Inż. — Administracja drogowa w różnych krajach. Wiadomości Stowarzyszenia Członków Polskich Kongresów Drogowych 6, 36, 2 — 10 (marzec 1930).

Nagórny D. Inż. — W sprawie kredytu na utrzymanie dróg i mostów. Wiadomości Stowarzyszenia Członków Polskich Kongresów Drogowych 4, 35, 60 — 65 (lutą 1930).

Pachnowski Stefan. — Zadania miast w świetle ustawy budowlanej. Samorząd 12, 3, 4 i 5, 36 — 39, 57 — 59 i 77 — 78 (19 i 26/I oraz 2/II.30).

Pacholczyk A. — O jednolitą gminę wiejską w państwie. Głos Gminy Wiejskiej 6, 1, 5 — 7 (1/I.30).

Pikiel J. — Obniżenie i uproszczenie taryfy składek Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych. — Samorząd 12, 4, 56 — 57 (26/I.30).

Pikiel J. — Składy budowlanych materiałów ogniotrwałych. — Samorząd 12, 12, 211 — 213 (23/III.30).

Piltz Franciszek. — Komunalna organizacja kredytowa. Samorząd Miejski 10, 4, 145 — 150, 1930.

Podwiński Stanisław. — Doniesłość wprowadzenia jednolitej gminy wiejskiej w Polsce. Samorząd 12, 4, 53 — 55 (26/II.30).

Podwiński Stanisław. — Ustawy o ustroju samorządu w Sejmie. Samorząd Miejski 10, 1 — 2, 22 — 28, 1930.

Radliński S. — W sprawie prefinansowania wydatków nieprzewidzianych. Samorząd 12, 7, 103 — 104 (16/II.30).

Roszek T. — Gotówkowe czy kredytowe wykonanie budżetu. Samorząd 12, 3, 35 — 36 (19/I.30).

VII Ogólno - polski Zjazd Przedstawicieli Powiatowych Związków Komunalnych. Samorząd 12, 10, 159 — 167 (9/III.30).

Stomiński Zygmunt Inż. — O krytykę obiektywną prac samorządu. Samorząd Miejski 10, 3, 85 — 86, 1930.

Stomski K. — Polityka kredytowa komunalnych kas oszczędności. Czasopismo Kas Oszczędności 5, 2, 16 — 19 (1/II.30).

Starzyński Ludomir. — Zagadnienie zmiany przepisów budżetowych dla związków komunalnych. — Samorząd Miejski 10, 3, 93 — 102, 1930.

Starzyński Ludomir. — Zatwierdzanie i budżetowanie pożyczek krótkoterminowych. — Samorząd 12, 13, 223 — 225 (30/III.30).

Strzelecki Jan. — W ważnej sprawie. (Kredyt komunalny). — Samorząd 12, 6, 86 — 87 (9/II.30).

Typiak P. — Przewodniczący sejmiku czy przewodniczący wydziału powiatowego. — Samorząd 12, 7, 106 — 107 (16/III.30).

Wartski A. — Jeszcze w kwestji gotówkowego czy kredytowego wykonania budżetu. — Samorząd 12, 8, 121 — 123 (23/III.30).

Wasilewski J. Inż. — Zagadnienie intensywnej budowy dróg bitych w Polsce. Samorząd 12, 9, 138 — 148 (2/III.30).

Wesołowski B. — Sytuacja finansowa gmin a kryzys gospodarczy. Głos Gminy Wiejskiej 6, 3, 1 — 3 (15.II.30).

Książki francuskie.

Annuaire de l'Institut International de Droit Public. Paris, 1929.—Les Presses Universitaires de France. 1 vol. 75 fr.

Berthélemy H., Doyen Fac. Droit Univ. de Paris. — Traité élémentaire de droit administratif, (12-e édition). Paris, Rousseau. 1930. — 75 fr.

Bibliographie générale des sciences juridiques et sociales de 1800 à 1925 — 1926 par A. Grandin. Paris, Recueil Sirey. 3 volumes.

Blum E. — La loi Loucheur. Commentaire théorique et pratique.—Ed. Rivière. — 18 fr.

Brunet. — Les finances publiques du temps présent.

Cruse Roger. — L'hypertrophie de l'Etat. Préface de M. Duguit Léon. Paris, F. Alcan 1928. — 10 fr.

Dufourmentelle. — Actes du Congrès du Crédit populaire (Associations coopératives du crédit) tenu à Aunecy du 14 au 17 juin 1928. En vente au siège du Centre fédératif du Crédit populaire, 24 Av. Pierre I de Serbie, Paris — 30 fr.

Fehner et Struss. — Traité pratique de la législation sur les habitations à bon marché et sur la petite propriété. Ed. Alsacia. — 30 fr.

Fourgeaud André. — La rationalisation. Etats Unis. Allemagne. (Taylorisme — Socialisme rationnel — Fordisme — Normalisation — Agriculture — Concentration — Moules économiques et juridiques). Paris. Payot. — 25 fr.

Huillier. — Législation des distributions d'énergie électrique. Commentaire pratique des lois des 15 juin 1906, 19 juillet 1922, 27 février 1925, des règlements et cahiers des charges-types—Paris, Sirey. — 40 fr.

Jèze Gaston, Prof. Fac. Droit Univ. de Paris. — Les principes généraux du droit administratif (3-e édition). Paris, M. Giard. 1930. — 100 fr.

Juvara D. — Le problème du crédit agricole en Roumanie. Paris. — 25 fr.

Léger Bernard. — Les syndicats de fonctionnaires en Angleterre. (Fonctionnaires nationaux). Paris. Sirey. 1929. — 30 fr.

Pascaud Christiano. — L'évolution de la contribution mobilière. — Paris, Giard, 1929. 1 vol. — 25 fr.

Prevet Fr. — Le régionalisme économique. Conception et réalisation.

Rapports du IV Congrès internationale de l'organisation scientifique du travail, 135 rapports. — 125 fr. — Commissariat général du Congrès, 44, rue de Rennes, Paris.

De la Ruelle et Chatel. — Contrôle des chemins de fer et des tramways (2-e éditions). Paris 1929. Dunod. — 58 fr.

Rolland Louis. — Prof. Fac. Droit Univ. de Paris. — Précis de droit administratif. (3-e édition). Paris, 1930. Dalloz. 3 vol. — 25 fr.

Spillmann L. et Parisot J., Professeurs Fac. Médecine de Nancy. — L'organisation de la lutte antituberculeuse dans le cadre départemental. La réalisation en Meurthe — et — Moselle. 1928. — 15 fr.

Spillmann L. et Parisot J., Professeurs Fac. Médecine de Nancy. — L'organisation de la lutte antivénérienne dans le cadre départemental. La réalisation en Meurthe-et-Moselle. 1928. — 10 fr.

Czasopisma francuskie.

Dausset Louis. — La législation française de l'urbanisme. — La Revue communale, décembre 1929.

Rigotard Laurent. — Organisation du travail intellectuel. Propositions pour faciliter la documentation. — Communication présentée au IV Congrès international d'organisation scientifique du travail, Paris, juin 1929. — „Mon Bureau“, le magazine de l'organisation commerciale et industrielle, mensuel, janvier 1930. Editeurs — E. Langlois, Paris, 186, Faubourg Saint-Martin.

Ravisse Gaston. — L'exposition d'organisation et d'outillage de bureau de 1929. Compte rendu technique de la X-e Exposition d'organisation et d'outillage de bureau. — „Mon Bureau“, décembre 1929.

Pierre de Pressac, conseiller municipal de Paris. — Le problème de l'autonomie municipale. — Revue politique et parlementaire — 10 mars 1930.

N. N. — Les projets de réforme fiscale en Belgique. — Revue politique et parlem. — 10 mars 1930.

Książki niemieckie.

Adler J. — Der Brühl im Weltverkehr und Stadtverkehr. (Leipziger Verkehr und Verkehrspolitik). Leipzig 1930. S. 45.

Couve R. — Beamte und Publikum. Richtlinien für die Bestgestaltung des Verkehrs der Beamten und des Publikums. Leipzig 1930. Verlagsbuchhandlung E. G. Weimann. S. 40.

Das Wirtschaftsleben der Staedte, Landkreise und Landgemeinden. Verhandlungen und Berichte des Unterausschusses für allgemeine Wirtschaftsstruktur. Berlin 1930, verlegt bei E. S. Mittler et Sohn. S. 279.

Die Wohnungsverhaeltnisse im Deutschen Reich nach der Reichswohnungszahlung 1927. — Bearbeitet im Statist. Reichsamt. Statistik der

Deutschen Reiches. Bd. 362 I u. II. Berlin 1930. Verlag Reimar Hobbing I Teil M. 8, II Teil M. 18.

Hirtsiefer. — Die Wohnungswirtschaft in Preussen. Eberswalde 1929. Verlagsgesellschaft R. Müller. S. 562. M. 10.

Klímpel. — Gemeindefinanzen und Realsteuern in Sachsen. Verlag Kaden u. Co. Dresden. M. 1,50.

Martin Camille u. Hans Bernoulli. — Städtebau in der Schweiz. Grundlagen Hrsg. vom Bund Schweizer Architekten. Zürich: Fretz — Wasmuth 1929. Schw. Fr. 15.

Nischk Kurt. — Das Kommunalbeamtenrecht. Systemat. Darst. d. Rechtsverhältnisse d. preuss. Kommunalbeamten. 2 vollst. neubearb. u. bedeutend verm. Auflage. Mannheim: Bensheimer 1929. S. 349. M. 9.

Nussbaum H. E. — Die Rechtswirkungen der Eingemeindung nach preussischen Recht. (Schriften. der Kommunalwissenschaftlichen Instituts an der Universität Berlin), Berlin — Friedenau 1930. Deutscher Kommunalverlag. S. 83.

Raphael K. — Die Wirtschaftlichkeit der Notstandsarbeiten. Eigenverlag. Beziehb. durch R. L. Prager, Berlin, Mittelstr. 21., M. 7,50.

Schmidt Kurt. — Der Wohnungsaustausch. Berlin. Heyman 1930. S. 52. M. 2.

Schweer u. Memelsdorff. — Die Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten in deutschen Städten. 8 Heft der Schrift. d. Dt. Städtetages. M. 4.

Seippel — Mohrmann. — Gasversorgung und Kommunalwirtschaft. Berlin — Friedenau. Dt. Kommunalverlag. M. 3.

Sohnrey H. — Wegweiser für bündliche Wohlfahrtsarbeit (Wohlfahrts- und Heimat-Pflege). 4-te erneuerte Auflage. Verlag der Deutschen Landbuchhandlung, Berlin S. W. 11. S. 500. M. 16,20.

Standke u. Finke. — Die öffentlichen Volksschullasten in Preussen, ihre Aufbringung, Verteilung und Veranlagung, sowie die Kassen und Rechnungsführung in den Schulverbänden. Verlag des Verbandes der preussischen Gemeinden (Berlin). S. 171.

Woytinsky Emma. — Sozialdemokratie und Kommunalpolitik. Gemeindearbeit in Berlin, Berlin, Laub 1929. S. 90. M. 2.

Volbrecht W. u. Sternberg. — Raasch, Trink und Nutzwasser in der deutschen Wirtschaft. Verlag von Reimar Hobbing. Berlin, S. 300. M. 18.

10 Jahre Provinz Oberschlesien. — Ratiborpresse, Statist. u. Verkehrssamt d. Prov. - Verwaltung von Oberschlesien 1929. S. 76. M. 1.

Czasopisma niemieckie *).

Avis T. A. — Das Schulwesen in England und Wales. in: Städtetag 24, 1, 14 — 18. (6.1.30).

Bouffier Willi. — Einiges über das Problem der Bausparkassen in: Z. f. Betriebswirtschaft. 7, 1, 50 — 60. (Jan. 30).

*) Cyfra pierwsza oznacza rocznik danego czasopisma, druga — zeszyt, trzecia i czwarta — strony, piąta, szósta i siódma — datę danego zeszytu.

Brans. — Die Entrichtung der kommunalen Statistik. in: Z. f. Kommunalwirtschaft, 19, 34, 1764 — 1768. (25.12.29).

Deckert R. — Kommunalpolitik im faschistischen Italien. in: Rdsch. für Kommunalbeamte. 36, 12, 215 — 216. (22.3.30).

Die Finanznot der Grossstädte. — in: Magazin d. Wirtschaft. 6, 3, 129 — 131. (17.1.30).

Der Finanzbedarf der Gemeinden und der Gemeindeverbände im Deutschen Reich, in den Vereinigten Staaten von Amerika, England und Wales, Schweden, Belgien und Polen. in: Wirtschaft u. Statistik, 10, 2, 62 — 66. (2 Jan. — H. 30).

Dierkes J. — Die Besteuerung der öffentlichen Betriebe. in: Reichsverwaltungsbl. u. Preuss. Verwaltungsbl. 50, 49, 790 — 792. (7.12.29).

Die Neue Bundesverfassung und die Gemeinden — in: Oesterreich Sonderheft. Gemeinde-Ztg. (Wien). 7, 1, 3 — 22. (1.1.30).

Die Stadtstatistik der Schweiz. in: Z. f. Kommunalwirtschaft 20, 1, 21 — 34. (10.1.30).

Ellenbogen Wilhelm. — Zur Frage der Kommerzialisierung der Bundesbetriebe. in: Arbeit und Wirtschaft (Wien). 8, 1, 7 — 12. (1.1.30).

Elsas Fritz. — Die wirtschaftliche Betätigung der Gemeinden. in: D. dt. Volkswirt. 4, 15, 467 — 471. (10.1.30).

Fend. — Kreisschulzahnpflege. in: Z. f. Selbstverwaltung. 12, 24, 565 — 570. (15.12.29).

Geisler. — Gedanken und Richtlinien zur Kommunalpolitik. in: Kommunalpolitische Bl. 21, 5, 112 — 114. (10.3.30).

Gemeindewirtschaft und Gemeinde Politik in Frankreich. — Sonderheft d. Z. f. Kommunalwirtschaft. 20, 2, 65 — 188. (25.1.30).

Hamm u. Karding. — Die wirtschaftliche Betätigung der Kommunen. in: Z. f. Kommunalwirtschaft. 20, 5, 241 — 276. (10.3.30).

Heilig Wilhelm. — Stadtbau und Planwirtschaft. in: Reichstädtebund, 23, 6, 85 — 89. (15.3.30).

Heymann. — Die Finanzierung des deutschen Strassenbaues. in: Verkehrstechnik. 46, 45, 783 — 785. (8.11.29).

Heymann A. — Die Finanzierungsmethoden des holländischen Wohnungsbaues. in: Dt. Sparkassen-Ztg. 7, 7, 1 — 2, 8, 1 — 2. (16 u. 18.1.30).

Hunck J. — Zur Theorie der kommunalen Wirtschaft. in: Die Gemeinde, Halbmonatstr. 7, 3, 99 — 103. (Febr. 1930).

Luke. — Die Zinsverbilligungsmassnahme des Rheinischen Provinzial-Lantags für die minderbemittelten kinderreichen Familien. Erfahrungen und Ergebnisse. in: Rhein. Bl. f. Wohnungswesen. 26, 1, 13 — 15. (Jan. 30).

Mallon Otto. — Kommunale Haushaltspläne in Frankreich. in: Rdsch. f. Kommunalbeamte, 35, 47, 817 — 819. (23.11.29).

Mangoldt K. — Die Kommunale Bodenwirtschaft. Entwicklung und Leistungen, Kritik und Fortbildung. in: Wohnung, 4, 9, 304 — 308, 10, 335 — 338. (Dez. 29. Jan. 30).

Meier Werner. — Das neue Recht der Bausparkassen. in: Dt. Wohnungs-Archiv. 4, 10, 439 — 448. (Okt. 29).

Mulert. — Sinn und Form des Selbstverwaltung. Mit Aussprache. in: Jahresvers. d. Dt. Städtetages 1929 in Frankfurt a. M. (Berlin 1929 — Schrifteur d. Dt. Städtetages 9). S. 20 — 45.

Norden Walter. — Das Studium der Wohlfahrtspflege als eines Bestandteiles der Kommunalverwaltung, in: Berliner Wohlfahrtsbl. 5, 22. 185. (10.11.29).

Pahl Walter. — Oeffentliche Betriebe, Ausbandsanleiren und Gesamtwirtschaft. in: Gewerkschafts-Ztg. 40, 1, 7 — 10. (4.1.30).

Pepler G. u. J. J. Clarke. — Lokalbehörden und Bodenpolitik in England. in: Rhein. Bl. f. Wohnungswesen. 26, 1, 16 — 18. (Jan. 30).

Rautenberg A. — Finanzreform und Gemeinden. Unter besonderer Berücksichtigung des Fürsorgewesens. in: Preuss. Gemeinde-Ztg. 23, 9, 170 — 173. (21.3.30).

Schaefer Kamil. — Arbeitsamt und Gemeindefürsorge. in: Arbeit und Beruf. 8, 24, 557 — 560. (25.12.29).

Schroeter. — Kommunale Kulturpolitik, in: Z. f. Kommunalwirtschaft 20, 6, 298 — 305. (25.3.30).

Waldheim Harald. — Die Bausparkassen. Ein ernstes Problem für die deutsche Lebensversicherung, in: Neumann's Z. f. Versicherungswesen 53, 3, 49 — 53. (15.1.30).

Victor Walter. — Publizistische Aufgaben der Gemeinde, in: Die Gemeinde, Halbmonatsschrift. 7, 2, 64 — 66. (Jan. 1930).

Czasopisma angielskie.

„Public Administration“, organ angielskiego Instytutu Administracji Publicznej (Institute of Public Administration), wychodzący w Londynie (Humphrey Milford, Oxford University Press, Amen House, Warwick Square, E. C. 4), zawiera w roczniku VII-ym za r. 1929, następujące artykuły, dotyczące zagadnień samorządowych:

Oscar Warburg — O niektórych zagadnieniach samorządu Londynu w chwili obecnej (Some Problems of London Government to-day). Nr. 1, styczeń.

Neville Chamberlain, H. N. Bunbury, J. H. Broadley, E. Bevin. — Zarząd przedsiębiorstw użyteczności publicznej (The Management of Public Utility Undertakings). Nr. 2 kwiecień.

Dr. O. Mulert. — Przygotowanie i egzaminy urzędników samorządowych w Prusiech (Training and Examinations of Municipal Officials in Prussia). Nr. 2, kwiecień.

Herman Finer. — Uwagi o niemieckiej samorządowej służbie urzędniczej. (Some notes on the German municipal Civil Service). Nr. 2, kwiecień.

C. D. Johnson. — Uwagi o reformie samorządu z punktu widzenia finansowego. (Some financial aspects of the reconstruction of Local Government). Nr. 2, kwiecień.

S. Larkin, H. R. Ralph. — Podstawy skutecznego systemu awansów. (The essentials of an efficient promotion system). Nr. 2, kwiecień.

J. R. Howard Roberts. — Fachowość i kontrola administracji. (The professional expert and administrative control). Nr. 3, lipiec.

F. Minshall, D. M. Muir.—Organizacja pracy władz samorządowych. (The departmental organization of work of local authorities). Nr. 3, lipiec.

Edgar Ashby. — Administracja regionalna, czyli następna faza rozwojowa w administracji publicznej. (Regional government, or the next step in public administration). Nr. 4, październik.

H. O. Hilary. — Stanowisko i działalność Komitetów w administracji samorządowej. (The position and functions of Committees in Local Administration). Nr. 4, październik.

W. M. Mowat. — Rola związków prawa ubogich w samorządzie. (The poor law authorities part in local administration). Nr. 4, październik.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Plac Napoleona 7, tel. 131-92, 225-50.

Warunki prenumeraty: Roczna prenumerata zł. 20, zeszyt pojedynczy zł. 5.

BIBLIOTEKA SAMORZĄDU

Rozkwit życia samorządowego w Polsce niepodległej zmusza pracowników i działaczy samorządowych do posilowania się fachową literaturą. BIBLIOTEKA SAMORZĄDU zaspakaja zapotrzebowanie w tym zakresie, wydając szereg dzieł poświęconych poszczególnym dziedzinom życia samorządowego.

CENY WYDAWNICTW BIBLIOTEKI SAMORZĄDU SĄ BARDZO NISKIE

D O N A B Y C I A :

1. Prof. A. Pragier: „Zarys skarbowości komunalnej” Część I-sza i II-ga, dwa tomy razem	Zł. 4.—
2. Inż. M. Nestorowicz: (Dyrektor Dep. Drogowego) — „Sprawa drogowa w Polsce”	1.20
3. Dr. M. Jaroszyński: „Samorząd terytorjalny w Polsce”	1.50
4. — „Gospodarka gmin wiejskich na tle stanu finansów gminnych” — oraz „Znaczenie opłat drogowych” (w jednym tomie)	3.—
5. J. Bek: „Działalność Rady Powiatowej w Limanowej na polu popierania sadownictwa”	1.50
6. — „O czynnik obywatelski w samorządzie”	0.50
7. — „Główne wytyczne planowości w gospodarce powiatowych związków samorządowych”	0.50
8. St. Pachnowski: „Przepisy budżetowe dla związków komunalnych” (obowiązująca instrukcja budżetowa, wzory, wyjaśnienia)	1.50
9. Z. Pietkiewicz: „Gospodarka miast polskich”	5.—
10. „Projekt organizacji prac statystycznych w powiatowych Związkach komunalnych (odbitka z kwartalnika Statystycznego G. U. S.)	2.50
11. St. Podwiński: „Bibliografia literatury polskiej o samorządzie terytorjalnym”	3.—
12. — „Ustrój samorządu powiatowego na terenie b. zaboru rosyjskiego”	2.—
13. Inż. Z. Rudolf: „Podstawowe zagadnienia zdrowotne wsi i miasteczek”	3.50
14. „Pamiętnik Zjazdu Przedstawicieli Sejmików Powiatowych” w roku 1925	1.—
„ „ 1926	2.—
„ „ 1927	2.—
„ „ 1928	5.—
15. Kalendarz Samorządowy (pięć tomów) Na r. 1926	1.—
„ „ „ 1927	2.—
„ „ „ 1928	2.—
„ „ „ 1929	2.—
„ „ „ 1930	7.—
16. Działalność Sejmiku Skierniewickiego. Osiem lat pracy	2.—
17. Instrukcja kasowo-rachunkowa dla pow. zw. komunalnych	2.—
18. Regulamin dla sejmikowych komisji rewizyjnych	0.50
19. S. Gliszczynski: „Instrukcja biurowa dla urzędników gminnych i wewnętrzna organizacja gminy w b. zaborze rosyjskim”	1.—
20. K. Windakiewicz: „Prawo o związkach międzykomunalnych”	5.—
21. A. Zaleski: „Drzewa przy drogach”	3.—
22. Instrukcja i poradnik dla opiekunów społecznych	0.50

NA SPŁATY dajemy książki pracownikom samorządowym, o ile biorą za sumę większą od zł. 10.—

Zamówienia kierować: Samorządowy Instytut Wydawniczy sp. z ogr. odp.
w Warszawie, Świętokrzyska 13 m. 15, tel. 442-63.

Konto w P. K. O. 1520 i Konto w Polskim Banku Komunalnym 479.

XIII ROK WYDAWNICTWA

TYGODNIK ILUSTROWANY

POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO
NA CAŁYM OBSZARZE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

„SAMORZĄD”

wychodzi w Warszawie pod redakcją

D-ra M. JAROSZYŃSKIEGO

przy współudziale komitetu redakcyjnego w składzie pp.:

J. Beka, S. Boguszelewskiego, d-ra W. Dalbora, W. Gajewskiego,

Wł. Korsaka i A. Bogusławskiego.

W „Samorządzie” stale współpracują pp.:

J. Bek, M. Bilek, H. Bogatkowski, inż. L. Borowski, F. Branny, S. Brzóska, S. Bojarska, prof. J. Buzek, A. Brzozowska, J. Chomicz, A. Chrostowski, inż. W. Dakowski, dr. W. Dalbor, Fr. Dąbrowski, I. Dąbska, J. Długocki, prof. A. B. Dobrowolski, Z. Dreszer, Dziewanowski, W. Dunin, W. Dyt-kiewicz, K. Frelek, S. Fredek, J. Filipowska-Szemplińska, L. Gierlicki, T. Gładala, S. Gliszczyński, prof. Wł. Grabski, R. Grochowski, F. Grela, prof. T. Hilarowicz, A. Hujda, Z. Ihnatowicz, dr. M. Jaroszyński, S. Jawo-sek, T. Jemielewski, F. Kasprzak, S. Kauzik, E. Kopczyński, B. Kobak, S. Kopeć, K. Kornilowicz, W. Kornilowicz, T. Kosiński, J. Kowalski, sta-rostą L. Kowalski, prof. dr. St. Krzemieniecki, St. Krzewski, inż. W. Krzysz-toń, dr. S. Kruczek, J. Kuncewicz, R. Kutylowski, W. Kuropatwiński, sta-rostą K. Kühn, W. Lamot, A. Langer, inż. agr. J. Lentz, dr. A. Lepar-ski, S. Lewicki, dr. H. Le-Brun, starosta B. Lipski, W. Ludkiewicz, R. Le-nartowicz, E. Maliszewski, inż. W. Matuszewski, T. Narbutt, prof. dr. inż. O. Nadolski, dyr. M. Nestorowicz, H. Orsza - Radlińska, J. Osmołowski, starosta Ossowski, S. Ostrowski, S. Pachnowski, St. Paprocki, A. Pat-kowski, Z. Pawlak, Z. Piekarski, S. Podwiński, J. Popiołekiewicz, inż. B. Powierza, dr. A. Pragier, K. Prejzner, I. Radlicki, Cz. Rokicki, J. Rożkow-ski, S. Rzepkiewicz, starosta Br. Ruczyński, Z. Rusinek, S. Sasorski, dr. M. Serafin, St. Siedlecki, dr. Saloni, W. Sochacki, J. Śleszyński, J. Sta-mirowski, inż. Stawiski, dr. St. Starzyński, S. Stęplewski, dyr. H. Szu-ster, K. Sobotka, S. Szwalbe, M. Talko - Porzecki, Z. Tyralski, W. Turow-ski, H. Uliński, A. Waleron, dr. Wł. Walkiewicz, K. Wyszacki, dr. K. Win-dakiewicz, J. Wołoszynowski, W. Wieśniewski, inż. S. Wielichowski, W. Zieliński, Żbikowski, J. Zdanowski, A. Żywicki i wielu innych wybit-nych specjalistów i działaczy samorządowych.

Obok artykułów „SAMORZĄD” prowadzi następujące stałe działy: Prze-gład ustawodawstwa, przegląd orzecznictwa, przegląd prasy, przegląd wy-dawnictw, samorząd u obcych, komunikaty „Biura Zjazdów Samorządu Ziemiańskiego” i „Zrzeszenia Samorządów Powiatowych”, z życia samorzą-du, z Sejmu i Senatu, zarządzenia władz, z życia organizacji społecznych, poradnik samorządowy, wiadomości o powiatowych i gminnych kasach pożyczek-oszczędności, kronikę gospodarczą itp. d., oraz rozszerzony dział p. t.

„Gmina Wiejska i Miejska”.

Prenumerata „SAMORZĄDU” wynosi rocznie 40 zł.

Adres redakcji: PLAC NAPOLEONA 7. Tel. 131 - 92.

Adres administracji: ul. ŚWIĘTOKRZYSKA 13. Tel. 442 - 63.

**OSTATNIE WYDAWNICTWA KSIĘGARNI
PERZYNSKI, NIKLEWICZ i S-ka W WARSZAWIE**

Biblioteczka podręczna obywatela polskiego:

Nr. 1. Nadzwyczajna danina państwowa. Co—kto—ile—jak? oprac. Dr. W. Natanson	220.—
Nr. 2. Jak opłacać daninę państwową? oprac. Dr. W. Natanson	60.—
dalsze tomiki w druku.	
<i>Dillon E. J. Dr.</i> , Współczesny Meksyk	400.—
<i>Grabski St., Prof.</i> , Rewolucja	700.—
<i>Jabłonowski Wł.</i> , Z ojczyzny Danta	500.—
<i>Junosza-Gzowski A.</i> , W państwie czerwonych ludożerców	400.—
— Półksiężyc i gwiazda czerwona, wspom- nienia turkietańskie	—.—
<i>Koźmiński T.</i> , Sprawa mniejszości	500.—
„Mocarstwo anonimowe“, zebrał A. Nowa- czyński	1700.—
<i>Niklewiczowa M.</i> , (Wydźdzanka). Opowiada- nie o Urwisie Antku i o szkrabie mor- skim chłopcu w kart.	600.—
— Taniec poezji	700.—
„Przyczyna wrzenia światowego“, z przed- mową wydawcy The Morning Post, tłum. z angielskiego	800.—
<i>Stęcka A.</i> , Żydzi w Polsce	600.—
<i>Szpotański St.</i> , Sprawa Górnego Śląska na konferencji pokojowej w Paryżu	400.—
<i>Wasilewski Z.</i> , O życiu i katastrofach cywi- lizacji narodowej	500.—
<i>Zieliński St.</i> , W szponach sfinksa. (Pamiętnik więźnia)	1000.—

Do cen powyższych dolicza się 20% dod. droż.

KSIĘGARNIA poleca:

a) wydawany periodycznie i opracowany przez siebie katalog:

„NOWOŚCI BIBLIOGRAFICZNE“

informujący czytelnika o ukazaniu się nowych wydawnictw w ca-
łej Polsce. Dotąd wyszły n-ry: 1, 2, 3 i 4 i obejmują bibliografię
za czas od 1-go lutego do 1-go grudnia 1921 r. Nr. 5 za grudzień
1921 r. w druku.

b) Katalog ilustrowany, obejmujący wydawnictwa własne za
czas 1920/21 r. wraz z recenzjami, oraz odgłosami prasy.

Katalogi te księgarnia wysyła na żądanie darmo i opłatnie.